

LIETUVOS STEIGIAMOJO SEIMO SENIŪNŲ SUEIGA: VYRESNIŪJŲ KONVENTO VEIKLOS GAIRĖS

DR. VILMA AKMENYTĖ-RUZGIENĖ

*Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija,
Parlamentarizmo istorinės atminties skyrius
Office of the Seimas of the Republic of Lithuania,
Unit for Historical Memory of Parliamentarianism
Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius
El. paštas vilma.ruzgiene@lrs.lt*

Santrauka

Lietuvos Steigiamajame Seime be kitų struktūrinių vienetų veikė Seniūnų sueiga, suburta Steigiamojo Seimo Prezidiumo iniciatyva opiausiems Seimo darbo organizavimo klausimams spręsti: Seimo posėdžių organizavimo, Seimo statuto, Seimo narių darbo sąlygų, teikti siūlymus Seimui dėl Seimo komisijų veiklos ir kt. Seniūnų sueigą sudarė visų frakcijų atstovai, ryškūs, skirtingos visuomeninės ir politinės patirties, skirtingo išsilavinimo, skirtingų profesijų.

Reikšminiai žodžiai: Lietuvos Steigiamasis Seimas, Seniūnų sueiga, Seimo Prezidiumas, Seimo statutas, frakcijos, parlamentas.

Įvadas

2020-ieji yra išskirtiniai metai Lietuvos valstybės istorijoje, šiomet minima ypatinga sukaktis – Lietuvos Respublikos 100-metis. Atsikurianti Lietuvos valstybė dar nebuvo pasirinkusi santvarkos, o teisę

nuspręsti, kokį raidos kelią rinksis valstybė, turėjo tik demokratiškai visų jos piliečių išrinktas Steigiamasis Seimas. Šią teisę ir prievolę Steigiamajam Seimui dar 1918 m. vasario 16-ąją pavedė Lietuvos Taryba. Nors būta svyravimų, o 1918 metais net bandymų įteisinti Lietuvą kaip monarchiją, 1920 m. gegužės 15 dieną laikinojoje Lietuvos sostinėje Kaune susirinkęs Steigiamasis Seimas dar kartą visų Lietuvos piliečių vardu iškilmingai proklamavo Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir Lietuvą paskelbė demokratine respublika. Retas susimąsto, kaip reikšmingai ši data persipina su kita Lietuvai svarbia šių metų sukaktimi – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečiu. O jau 1990 m. kovo 11-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akte yra įtvirtinta, kad 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos valstybės konstitucinis pamatas.

Amžininkai Lietuvos Steigiamąjį Seimą vadino vilčių parlamentu, būtent šiai Seimo kadencijai buvo pavesta parengti pamatus pagrindinėms valstybės reformoms ir nubrėžti gaires tolimesniam Lietuvos valstybės raidos keliui. 1926 m. birželio 2 d. atidarydamas Lietuvos Respublikos Trečiąjį Seimą, Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis pabrėžė: „Lietuvos Steigiamasis Seimas, išleisdamas šaliai valstybės konstituciją, nustatė šalies valdymo formą, padėjo šaliai tvarkytis reikalingus pagrindus. Steigiamojo Seimo susirinkimu prasidėjo Lietuvos parlamentarinis demokratinės valstybės gyvenimas, tai, be abejo, didžiausios reikšmės įvykis mūsų tautos ir valstybės gyvenime.“¹ Todėl šiame straipsnyje siekiama panagrinėti pirmojo visuotiniuose ir demokratinuose rinkimuose išrinkto Lietuvos parlamento – Steigiamojo Seimo darbo organizavimą.

Straipsnio tikslas – apžvelgti Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 m.) Seniūnų sueigos sudarymo aplinkybes, nustatyti Seniūnų sueigos sudėtį ir narių kaitą, apibūdinti kolektyvinį jų portretą,

¹ 1926 m. birželio 2 d., 1 posėdis, Seimo stenogramos, [Kaunas], 1922–1927.

apžvelgti Seniūnų sueigoje svarstyčių klausimų spektrą. Tyrimo chronologija apima vos trejus metus – Steigiamojo Seimo kadenciją 1920–1922 m., tačiau šis laikotarpis buvo turtingas įvykių, nulėmusių tolimesnę Lietuvos parlamento raidą. Šiuo laikotarpiu formavosi moderniojo Lietuvos parlamentarizmo tradicijos.

Istoriografijoje Steigiamojo Seimo Seniūnų sueiga nėra specialiai tyrinėta, atskiruose tyrimuose pateikiama pirmoji jos sudėtis ir lakoniškai pristatomas veikimo principas². Parlamentarų biografijose³ taip pat tik lakoniškai paminima, kad jie ėjo pareigas ir Seniūnų sueigoje, tačiau nedetalizuojama, kada iš jos pasitraukė. Steigiamojo Seimo Seniūnų sueiga nėra reflektuojama buvusių parlamentarų prisiminimuose ir autobiografijose⁴.

Seniūnų sueigos dokumentų apžvalga

Tyrimą sunkina skurdi šaltinių bazė. Stebėtina, tačiau išliko nedaug demokratinio laikotarpio Lietuvos Respublikos Seimo (1920–1927 m.) dokumentų arba apie juos dar kol kas nežinoma. Nėra bendro archyvinio 1920–1927 m. Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų fondo. Kiek leidžia spręsti publikuoti šaltiniai, kuriuose

² Truska, L. Steigiamasis Seimas ir jo vieta Naujųjų laikų Lietuvos istorijoje. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Sudarė A. Ragauskas, M. Tamošaitis, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006, p. 31–32; Blažytė-Baužienė, D., Tamošaitis, M., Truska, L. *Lietuvos Seimo istorija. XX–XXI a. pradžia*, Vilnius: Baltos lankos, 2009; Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York: Tautos fondas, 1975; Čepėnas, P. *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*. T. 2, Vilnius, 1992.

³ *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Sudarė A. Ragauskas, M. Tamošaitis, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006; Eidintas, A. *Aleksandras Stulginskis ir jo epocha*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2014; Eidintas, A. *Aleksandras Stulginskis: Lietuvos Prezidentas – Gulago kalūnyš*, Vilnius, 1995; Būtėnas, J., Mackevičius, M. *Mykolas Sleževičius: advokatas ir politikas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1995.

⁴ Staugaitis, J. *Mano atsiminimai*. Vilnius, 2006; Krupavičius, M. *Atsiminimai*. Chicago, Ill.: Lietuviškos knygos klubas, 1972.

užsimenama apie raštvedybos ir dokumentacijos vedimo taisykles, tai – Seimo statutai, Seimo stenogramos – išties turėtume turėti labai gausų ir išsamų dokumentų rinkinį, tarp jų ir Seniūnų sueigos protokolus. Kiekvienas Seimo struktūrinis padalinys, Seimo komisijos ir subkomisijos bei Seimo raštinė turėjo rengti savo veiklos dokumentus. Apie šių dokumentų išsamumą leidžia spręsti Steigiamojo Seimo Sveikatos subkomisijos posėdžių protokolai, publikuoti specializuotame medicams skirtame žurnale „Medicina“⁵. Tokių išsamių protokolų publikacijos nuteikia viltingai, nes turėjo būti panaši ir Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos dokumentacija, tačiau šiandien pasiekiamų šaltinių bazės situacija nuvilia – yra išlikę pavieniai Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos dokumentai – iliustruojantys anuomet vykusią tarpinstitucinę komunikaciją – jų galima aptikti Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomame Lietuvos Respublikos Ministrų Kabineto fonde – F. 923. Todėl pagrindine šaltinių baze tampa Steigiamojo Seimo posėdžių stenogramos, anuomet publikuotos „Steigiamojo Seimo darbu“⁶ pavadinimu. Tačiau net ir skaitant Steigiamojo Seimo Stenogramas tenka įvertinti riziką dėl šaltinio patikimumo: pavyzdžiui, ta pačia data – 1922 m. balandžio 8-ąja – yra pažymėtos net trys Steigiamojo Seimo stenogramos, tai leidinio „Steigiamojo Seimo darbai“ 40-ame sąsiuvinyje publikuotos 194-o posėdžio⁷ (pradžia – 9.56 val., pabaiga – 14 val. 33 min.) ir 195-o posėdžio⁸ (pradžia – 10 val., pabaiga – 15 val. 10 min.) stenogramos, bei 41-ame sąsiuvinyje publikuota 198-o⁹ posėdžio (pradžia – 9 val. 54 min., pabaiga – 12.40 val.) stenograma. Stenogramose

⁵ Iš St. Seimo sveikatos subkomisijos, *Medicina*, 1920, Nr. 2, p. 54–57; ten pat, Nr. 3, p. 77–88; ten pat, Nr. 4, p. 113–119; ten pat, Nr. 5, p. 145–148, ten pat, Nr. 6, p. 177–180; ten pat, Nr. 7, p. 207–211.

⁶ *Steigiamojo Seimo darbai*, Kaunas: St. Seimo sekretoriatas, 1920–1922 (toliau – *SSD*).

⁷ 1922 m. balandžio mėn. 8 dieną, I Sesijos, 194 posėdis. *SSD*. Sąs. 40, p. 55.

⁸ 1922 m. balandžio mėn. 8 dieną, I Sesijos, 195 posėdis. *SSD*. Sąs. 40, p. 75.

⁹ 1922 m. balandžio mėn. 8 dieną, I Sesijos, 198 posėdis. *SSD*. Sąs. 41, p. 32.

įrašytas posėdžių laikas rodo, kad posėdžiai tikrai vyko skirtingomis dienomis. Tarp šių posėdžių vykę du kiti Seimo posėdžiai datuoti tvarkingiau: 196-o posėdžio stenograma pažymėta 1922 m. balandžio 10 d.¹⁰, o 197-as posėdis – 1922 m. balandžio 11 d.¹¹. Panašių neatitikimų yra ir daugiau. Tokia chaotiška šaltinių būklė neleidžia visiškai ir patikimai rekonstruoti Steigiamojo Seimo struktūrinių vienetų: komisijų, subkomisijų sudėties. Seniūnų Sueigos sudėties kaita buvo fiksuojama Steigiamojo Seimo stenogramose. Tik po to, kai Seimo posėdyje būdavo pranešama apie frakcijos sprendimą pakeisti jos atstovą Seniūnų sueigoje ir po to, kai Seimas nubalsuodavo, tik nuo tos akimirkos frakcijos atstovas įgydavo Seniūnų sueigos nario įgaliojimus. Keičiant Seniūnų sueigos narį būdavo įvardijama, kuris frakcijos kolega jį pakeičia. Steigiamojo Seimo stenogramos šiuo požiūriu yra gana lakoniškos, dažnai nurodoma tik Seimo nario pavardė (tai nėra problema, jei ta pačia pavarde yra tik vienas Seimo narys, tačiau pasitaikė, kad tą pačią pavardę turėjo net trys Seimo nariai), kartais nėra nurodoma, kurį kolegą pakeitė būsimas Seniūnų sueigos narys. Įvertinus šaltinių keliamus iššūkius, šis tyrimas galėtų pasitarnauti išsamesniems ir detalesniems ateities tyrimams.

Seimo struktūros apžvalga

Steigiamojo Seimo struktūriniai vienetai buvo Seimo Prezidiumas, kurį sudarė 7 nariai: Seimo Pirmininkas, du vicepirmininkai (pirmasis ir antrasis), du sekretoriai (pirmasis ir antrasis), turintys sprendžiamąjį balsą, ir du sekretoriai (pirmasis ir antrasis), turintys patariamąjį balsą. Institucinėje Seimo veikloje Steigiamojo Seimo Pirmininkas buvo vienas iš septynių Steigiamojo Seimo Prezidiumo narių, kuriam buvo pavesta pirmininkauti Steigiamojo Seimo posėdžiams ir atstovauti Steigiamajam Seimui.

¹⁰ 1922 m. balandžio mėn. 10 dieną, I Sesijos, 196 posėdis. *SSD*. Sąs. 40, p. 1.

¹¹ 1922 m. balandžio mėn. 11 dieną, I Sesijos, 197 posėdis. *SSD*. Sąs. 41, p. 1.

Steigiamojo Seimo nariai dirbo susibūrę į frakcijas. Frakcija – politinės partijos narių grupė, įgyvendinanti savo partijos tikslus ir politiką parlamente. Steigiamajame Seime frakciją galėjo sudaryti mažiausiai trys Seimo nariai. Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas numatė, kad tik po to, kai frakcijos narių sąrašas būdavo pristatomas posėdžio metu ir įregistruojamas Seimo Prezidiume, frakcija oficialiai pradėdavo veiklą. Seime veikė iš įvairių frakcijų sudarytas Lietuvos krikščionių demokratų blokas, jį sudarė susijungusios Ūkininkų sąjungos, Darbo federacijos, Lietuvių katalikių moterų, Lietuvos krikščionių demokratų partijos frakcijos (bloką sudarė 59 nariai) ir Valstiečių liaudininkų blokas, jį sudarė susijungusios Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijos (iš pradžių šį bloką sudarė 29 Seimo nariai, vėliau, vienam Seimo nariui pasitraukus, frakcija sumažėjo iki 28 narių). Atskirai veikė Lietuvos socialdemokratų frakcija (iš pradžių ją sudarė 14 Seimo narių, vėliau, pasitraukus vienam Seimo nariui, frakcija sumažėjo iki 13 narių), Žydų frakcija (ją sudarė 6 Seimo nariai), Lenkų frakcija (ją sudarė 3 Seimo nariai), Lietuvos vokiečių komiteto atstovas frakcijos sudaryti negalėjo, taip pat per visą Steigiamojo Seimo kadenciją buvo du Seimo nariai, nepriklausę jokiai frakcijai.

Svarbų vaidmenį organizuojant Steigiamojo Seimo darbą atliko nuolatinės ir laikinosios komisijos. Šiandien anuometinių nuolatinųjų komisijų darbą atlieka Seimo komitetai. Jų užduotis buvo parengti arba apsvarstyti plenariniams posėdžiams teikiamų įstatymų projektus. Steigiamojo Seimo kadencijos metu veikė keliolika nuolatinųjų komisijų, jos rūpinosi Konstitucijos, krašto apsaugos, žemės reformos, finansų, švietimo, socialinės apsaugos, užsienio reikalų, savivaldybių, prekybos, pramonės, ūkio ir kitais klausimais. Be nuolatinųjų, buvo sudaromos ir laikinosios komisijos įvairių įvykių aplinkybėms ištirti. Komisijos atlikdavo svarbų įstatymų rengimo darbą. Įstatymo sumanymas būdavo perduodamas atitinkamai komisijai, ši jį apsvarsčiusi teikdavo tolesniam svarstymui Seimo posėdyje arba siūlydavo sumanymą atmesti. Įstatymo projektai po pirmojo ir antrojo skaitymo

plenariniame Seimo posėdyje būdavo perduodami atitinkamai komisijai, o kartu ir Bendrosios teisės komisijai. Po įstatymo projekto trečiojo skaitymo plenariniame Seimo posėdyje įstatymas būdavo perduodamas Redakcijos komisijai.

Sklandesniam visų struktūrinių vienetų darbui užtikrinti buvo įsteigta ir Seniūnų sueiga.

Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos sudarymo aplinkybės

Šių laikų Lietuvos Respublikos Seime veikia Seniūnų sueiga, sudaryta iš daugiau nei 20-ies Seimo narių – Seimo valdybos narių ir frakcijų atstovų. 1994 m. vasario 17 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Seimo statutas, su pakeitimas galiojantis ir šiandien, jis numato, kad Seniūnų sueigos nariai privalo dalyvauti sueigos posėdžiuose ir skelbia: „Pagrindinis Seniūnų sueigos uždavinys – svarstyti Seimo sesijos darbų programas bei posėdžių darbotvarkes ir pritarti joms, derinti Seimo komitetų ir frakcijų darbo organizavimo klausimus, teikti sprendimų šiais klausimais projektus Seimui bei valdybai, taip pat patarimus Seimo Pirmininkui.“¹² Seniūnų sueiga buvo sudaryta ir Lietuvos Steigiamajame Seime.

Steigiamajame Seime Seniūnų sueiga buvo sudaryta ne iš karto. 1920 m. gegužės 15 d. 1-ame Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdyje buvo išrinkti tik du Seimo prezidiumo nariai: Steigiamojo Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis ir pirmasis sekretorius Ladas Natkevičius¹³. 1920 m. gegužės 17 d. 2-ame Steigiamojo Seimo posėdyje toliau buvo renkami Steigiamojo Seimo Prezidiumo nariai¹⁴.

¹² Lietuvos Respublikos Seimo statutas. Vilnius, 1994 m. vasario 17 d., Nr. I-399, Teisės aktų registras, galiojanti suvestinė redakcija: 2020-06-17–2020-12-31, Teisės aktų registras, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.123B53F30F70/asr>

¹³ 1920 m. gegužės 15 d., 1 posėdis. SSD.

¹⁴ 1920 m. gegužės 17 d., 2 posėdis. SSD.

Tos pačios dienos posėdyje buvo sudaryta Steigiamojo Seimo statuto komisija, turinti parengti pagrindinį dokumentą, reglamentuosiantį Steigiamojo Seimo darbą – Steigiamojo Seimo statutą. Sudaryti šią komisiją pasiūlė Lietuvos krikščionių demokratų bloko vardu kalbėjęs Mykolas Krupavičius. Seimui pritarus, Komisiją sudarė 7 atstovai: Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovai Vladas Lašas ir Matas Untulis, Socialdemokratų frakcijos atstovas Vladas Požela, Žydų frakcijos atstovas Maksas Soloveičikas, Lietuvos krikščionių demokratų bloko atstovai Valdemaras Vytautas Čarneckis, Justinas Staugaitis ir Vytautas Bičiūnas¹⁵.

Ši komisija turėjo labai mažai laiko užduočiai atlikti. Jau kitą dieną – 1920 m. gegužės 18 d. 3-iame Steigiamojo Seimo posėdyje buvo pristatytas Laikinojo Steigiamojo Seimo Statuto projektas¹⁶. Šiuos du posėdžius skyrė vos daugiau nei 24 valandų pertrauka (šio laiko turėjo užtekti ir nakties poilsui). 3-iasis Seimo posėdis prasidėjo vakare – 18 val. 25 min.¹⁷ Ir nors Statutas turėjo būti svarstomas pirmuoju dienos klausimu, tačiau, tikėtina, kad dar vyko paskutiniai redakciniai pataisymai, todėl pirmiausia buvo svarstytas paskutinis tos dienos dienotvarkėje įrašytas klausimas – Seimo komisijų sudarymas. Po jo buvo svarstytas ir priimtas Statutas. Laikinojo Steigiamojo Seimo statuto projektą pristatęs Valdemaras Vytautas Čarneckis atsiprašė Seimo narių, kad jiems teko skaityti Statuto projekto rankraštį: „St. Seimo statuto projekto komisija atsiprašo, kad dėl laiko trūkumo negalėjo prirengti spausdinto projekto.“¹⁸ Projekto pristatymas vyko gana sklandžiai, su nedidelėmis diskusijomis ir teksto korekcijomis. Tos pačios dienos posėdyje įvyko ir projekto pateikimas ir balsavimas. Nors buvo siūlyta trečiąją Statuto projekto skaitymą ir galutinį balsavimą atidėti kitam posėdžiui, tačiau Seimui nubalsavus Laikinis

¹⁵ 1920 m. gegužės 17 d., 2 posėdis. *SSD*.

¹⁶ 1920 m. gegužės 18 d., 3 posėdis. *SSD*.

¹⁷ 1920 m. gegužės 18 d., 3 posėdis. *SSD*.

¹⁸ 1920 m. gegužės 18 d., 3 posėdis. *SSD*.

Steigiamojo Seimo statutas buvo priimtas vėlyvą 1920 m. gegužės 18 d. vakarą. Laikinis Steigiamojo Seimo Statutas, be kitų Seimo struktūros vienetų, numatė ir Seimo Seniūnų sueigos sudarymą. Vėliau laikas parodė, kad būtent Seniūnų sueigai teko didžioji našta peržiūrėti ir redaguoti Laikinąjį Steigiamojo Seimo statutą bei rengti nuolatinį Seimo statuto variantą.

Laikinojo Steigiamojo Seimo statuto pagrindu tapo Lietuvos Valstybės Tarybos statutas¹⁹. Tikėtina, kad dar iki susirenkant Steigiamajam Seimui buvo priimtas principinis sprendimas būtent šį statutą pritaikyti Seimo veikloje. Tuo labiau, kad Steigiamasis Seimas tapo savitu Lietuvos Valstybės Tarybos veiklos tęsėju. Tarp Steigiamojo Seimo statuto komisijos narių buvo gerai su Lietuvos Valstybės Tarybos darbu ir jo statutu susipažinę buvę Lietuvos Valstybės Tarybos nariai Valdemaras Vytautas Čarneckis ir Justinas Staugaitis (išrinktas ir Steigiamojo Seimo antruoju vicepirmininku, jis buvo ir 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras).

Lietuvos Steigiamojo Seimo statute buvo rašoma, kad sėkmingesniai Seimo darbui organizuoti yra steigiami Seniūnų sueiga²⁰, ir toliau detalizuojama: „Seniūnų sueiga susideda iš frakcijų atstovų ir Steigiamojo Seimo Prezidiumo.“²¹

Seimo vicepirmininkas Jonas Staugaitis, pabrėždamas Seniūnų sueigos svarbą, jau 6-ame Steigiamojo Seimo posėdyje sakė: „Prašyčiau, kad seniūnų sueigos klausimas taip pat nebūtų atidedamas. Jis užima labai mažą laiką, o mum jis [Seniūnų sueigos sudarymas – red.]

¹⁹ Truska, L. Steigiamasis Seimas ir jo vieta Naujųjų laikų Lietuvos istorijoje. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Sudarė A. Ragauskas, M. Tamošaitis, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006, p. 31–32.

²⁰ Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas. Steigiamojo Seimo priimtas 1920 m. gegužės mėn. 18 d., papildytas liepos mėn. 9 d., einantis Respublikos Prezidento Pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis ir Ministras Pirmininkas Kazys Grinius pasirašė 1921 m. rugsėjo 14 d. *Ivyriausybės žinios*. 1921, Nr. 71, p. 1–5.

²¹ *Ten pat*.

yra labai svarbus, nes yra reikalų, kurių prezidiumas be Seimo atstovų spęst negali²². Deja, Seimo posėdyje nebuvo detalizuota, kokių neatidėliotinių „reikalų“ Seimo Prezidiumas negalėjo spęsti be Seimo narių pagalbos ir pritarimo, tačiau peržvelgus Steigiamojo Seimo posėdžių stenogramas akivaizdu, kad dauguma klausimų buvo apie Steigiamojo Seimo darbo organizavimą. Taigi, tą pačią dieną, 1922 m. gegužės 22-ąją, be diskusijų buvo patvirtinti frakcijų deleguoti atstovai į Seniūnų sueigą ir taip buvo sudarytas šis struktūrinis Seimo vietetas.

Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas skelbė: „Kiekviena frakcija Seniūnų Sueigon skiria savo narių, didesnės frakcijos nuo 10 narių siunčia po vieną atstovą. Likučiai, didesni kaip 5, skaitomi pilna dešimtimi.“²³ Frakcijos, kurias sudarė mažiau nei 10 narių, į Seniūnų sueigą deleguodavo po vieną narį. Iš viso Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigą sudarė 19 parlamentarų: 7 Steigiamojo Seimo Prezidiumo nariai ir 12 frakcijų atstovų (iš jų 6 Krikščionių demokratų bloko atstovai, 3 Valstiečių liaudininkų bloko atstovai, 1 Socialdemokratų frakcijos atstovas, 1 Žydų frakcijos atstovas ir 1 lenkų atstovas)²⁴. Steigiamojo Seimo statutas numatė, kad Seniūnų sueiga privalo išsirinkti trijų asmenų prezidiumą, koordinuojantį jos veiklą²⁵. Deja, dėl menkai išlikusios 1920–1940 m. Lietuvos Respublikos Seimo, ypač Lietuvos Steigiamojo Seimo, šaltinių bazės kol kas neįmanoma rekonstruoti, kurie Seimo nariai sudarė Seniūnų sueigos prezidiumą, tačiau yra žinoma, kad Seniūnų sueigos pirmininku buvo išrinktas Jonas Staugaitis²⁶, kartu ėjęs ir Steigiamojo Seimo pirmojo vicepirmininko pareigas.

²² 1920 m. gegužės 22 d., 6 posėdis. *SSD*.

²³ 1920 m. gegužės 18 d., 3 posėdis. *SSD*.

²⁴ 1920 m. gegužės 22 d., 6 posėdis. *SSD*.

²⁵ 1920 m. gegužės 18 d., 3 posėdis. *SSD*.

²⁶ 1920 m. gegužės 28 d., 8 posėdis; 1921 m. lapkričio 25 d., 143 posėdis. *SSD*.

Į Seniūnų sueigą įėjo septyni Steigiamojo Seimo Prezidiumo nariai:

Aleksandras Stulginskis, Steigiamojo Seimo Pirmininkas, Krikščionių demokratų bloko atstovas;

Jonas Staugaitis, pirmasis vicepirmininkas, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovas;

Justinas Staugaitis, antrasis vicepirmininkas, Krikščionių demokratų bloko atstovas;

Ladas Natkevičius, pirmasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovas (vėliau jį pakeitė Vytautas Račkauskas);

Petras Radzevičius, antrasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą, Krikščionių demokratų bloko atstovas (vėliau jį pakeitė Antanas Milčius);

Bronislovas Cirtautas, sekretorius, turintis patariamąjį balsą, Socialdemokratų frakcijos atstovas;

Naftalis Fridmanas, sekretorius, turintis patariamąjį balsą, Žydų frakcijos atstovas (vėliau jį pakeitė Nachmanas Rachmilevičius).

1920 m. gegužės 22 d. Seniūnų sueigos nariais buvo išrinkti šie dvylika parlamentarų:²⁷

Jonas Vailokaitis, Krikščionių demokratų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Antanas Šmulskštys);

Zigmas Starkus, Krikščionių demokratų bloko atstovas;

²⁷ 1920 m. gegužės 22 d., 6 posėdis. SSD.

Kazimieras Bizauskas, Krikščionių demokratų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Antanas Tumėnas, šį pakeitė Valdemaras Vytautas Čarneckis);

Kazimieras Jokantas, Krikščionių demokratų bloko atstovas;

Kazimieras Ambrozaitis, Krikščionių demokratų bloko atstovas;

Mykolas Krupavičius, Krikščionių demokratų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Vladas Jurgutis);

Kazys Grinius, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Jonas Makauskas);

Motiejus Petrauskas, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Vladas Lašas);

Matas Untulis, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Mykolas Sleževičius);

Kazimieras Venclauskis, Socialdemokratų frakcijos atstovas (1921 m. gegužės 20 d. frakcijos sprendimu buvo atšauktas iš Seniūnų sueigos, vėliau jį pakeitė Stasys Digrys);

Maksas Soloveičikas, Žydų frakcijos atstovas (vėliau jį Seniūnų sueigoje pakeitė Ozeris Finkelšteinas, o šį pakeitė Simonas Rozenbaumas);

Antanas Šnielevskis, lenkų atstovas (nuo 1921 m. liepos 9 d. Steigiamojo Seimo darbe nebedalyvavo).

1921 m. liepos 9 d. į Seniūnų sueigą pavaduojančiais nariais buvo deleguoti Krikščionių demokratų bloko atstovai Eliziejus Draugelis, Antanas Bulionis ir Julius Kaupas bei Valstiečių liaudininkų bloko at-

stovai Jonas Kriščiūnas ir Vytautas Račkauskas²⁸. Pavaduojantys nariai dalyvaudavo Seniūnų sueigos posėdžiuose, kai juose negalėdavo dalyvauti tikrieji nariai.

Nors iš viso Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigą sudarė 19 narių, tačiau per visą Steigiamojo Seimo kadenciją Seniūnų sueigos nariais yra buvę 37 parlamentarai: 17 Krikščionių demokratų bloko atstovų, 11 Valstiečių liaudininkų bloko atstovų, 3 socialdemokratai, 5 Žydų frakcijos atstovai ir 1 lenkų atstovas. Visi jie paliko ryškų įspaudą Lietuvos parlamento istorijoje (visas Seniūnų sueigos narių sąrašas frakcijomis – žemiau tekste).

Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos veikla

1921 m. gegužės 15 d. iškilmingame Steigiamojo Seimo posėdyje, skirtame Lietuvos Steigiamojo Seimo susirinkimo pirmosioms metinėms paminėti, Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis, apžvelgdamas parlamento darbą, paminėjo: „Tuo pačiu metu dirbo pagalbinės Steigiamojo Seimo įstaigos: prezidiumas, Seniūnų sueiga, komisijos.“²⁹ Seniūnų sueiga buvo vienas iš Steigiamojo Seimo struktūrinių vienetų, kuriame buvo sprendžiami Seimo darbo organizavimo klausimai, kartais jį Seimo nariai pavadindavo „konventu“, „seniūnų konventu“³⁰, Mykolas Krupavičius yra vadinęs ir „Senior Konventu“³¹. Lotynų kalbos žodis „konventas“ dažniausiai vartojamas svarbiausius klausimus spręsti įgaliotų asmenų susirinkimui įvardyti. Būtent tokią funkciją atliko Seniūnų sueiga – sprendė svarbiausius Steigiamojo Seimo darbo organizavimo klausimus: Seimo posėdžių organizavimo, Seimo statuto, Seimo narių darbo sąlygų sudarymo klausimus, teikė

²⁸ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

²⁹ 1921 m. gegužės 15 d., Iškilmingas Steigiamojo Seimo posėdis metinėm sukaktuvėm paminėti. *SSD*.

³⁰ 1920 m. birželio 16 d., 16 posėdis; 1920 m. spalio 1 d., 47 posėdis. *SSD*.

³¹ 1920 m. rugpjūčio 10 d., 37 posėdis. *SSD*.

siūlymus Seimui dėl Seimo komisijų veiklos, komisijų sujungimo, narių komisijose skaičiaus, teikė siūlymus darbotvarkės pakeitimams, esant reikalui nustatydavo darbotvarkės prioritetus ir pan.³² Seniūnų sueiga svarstė klausimą dėl valstybės biudžeto svarstymo tvarkos ir nustatė biudžeto svarstymo eigą³³. Seniūnų sueigoje buvo derinami, vėliau Seime priimami ir Steigiamojo Seimo vardu platinami atsišaukimai, raginantys piliečius susitelkti krašto gynybai ar palaikyti Lietuvos ekonomiką įsigyjant valstybės platinamus paskolos lakštus. Steigiamojo Seimo Prezidiumas parengdavo atsišaukimo tekstą, jį perduodavo apsvarstyti Seniūnų sueigai, o ši galutinį redagavimą pavedavo specialiai sudarytai komisijai, ši peržiūrėtą dokumento tekstą perduodavo frakcijoms svarstyti³⁴. Steigiamojo Seimo atsišaukimų tekstai buvo svarstyti 1920 m. birželį ir liepą³⁵ ir dažniausiai būdavo susiję su Lietuvos ir Lenkijos konfliktu dėl Vilniaus. 1920 m. vasarą Lietuvos kariuomenei įžengus į Vilnių, buvo planuota kreiptis Seimo vardu į Rytų Lietuvos gyventojus, paaiškinant: „[...] kad naujai atėjusi mūsų valdžia duos jiems ramaus, tveriamojo gyvenimo sąlygų, užtikrins piliečių ramybę, sutvarkys šalį.“³⁶ Tačiau jautri geopolitinė situacija vertė Seniūnų sueigą elgtis apdairiai, todėl net keliuose sueigos posėdžiuose svarstytas Steigiamojo Seimo atsišaukimo į Rytų Lietuvos gyventojus projektas taip ir nebuvo parengtas. 1920 m. rugsėjo 4 d. Seniūnų sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis kreipėsi į Ministrą Pirmininką prašydamas tokį atsišaukimą išplatinti Vyriausybės vardu: „Steigiamojo Seimo Seniūnų Sueiga keliuose savo posėdžiuose

³² „Seniūnų Sueigos nutarimu pripažintas skubotu Amato, kredito, prekybos, pramonės ir kooperacijos įstaigų bendrų pajamų mokesnio įstatymo sumanymas“, žr. 1921 m. kovo 16 d., 73 posėdis, 1921 m. lapkričio 25 d., 143 posėdis. *SSD*.

³³ 1921 m. lapkričio 11 d., 139 posėdis. *SSD*.

³⁴ 1920 m. birželio 7 d., 12 posėdis. *SSD*.

³⁵ 1920 m. liepos 28 d., 32 posėdis. *SSD*.

³⁶ Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos pirmininko Jono Staugaičio raštas Ministrui Pirmininkui, Kaunas, 1920 m. rugsėjo 4 d. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – *LCVA*), f. 923, ap. 1, b. 100, l. 279.

svarsčiusi šį reikalą nusprendė, kad esant nepatogumų išleisti tokį atsišaukimą į Lietuvos rytų šalies gyventojus pačiam Steigiamajam Seimui – pasiūlyti tai padaryti Ministerių Kabinetai.³⁷ Beje, Seniūnų Sueigoje kilo iniciatyva paraginti Ministrų Kabineta neriboti Lietuvos šaulių sąjungos veiklos ir įpareigoti Krašto apsaugos ministeriją patvirtinti Šaulių sąjungos įstatus ir kuo skubiau Steigiamajam Seimui svarstyti pateikti Lietuvos šaulių sąjungos įstatymą³⁸. Seniūnų sueigos sprendimu Ministrų Kabineto nariai į paklausimus atsakydavo Seimo posėdžio pradžioje³⁹.

Šiandienos Lietuvos Respublikos Seime Seniūnų sueigos posėdžiai vyksta nustatytomis savaitės dienomis, prieš plenarinį Seimo posėdį. Seniūnų sueiga pirmaisiais Steigiamojo Seimo metais posėdžiaudavo keletą kartų per savaitę. Vėliau nusistovėjo praktika Seniūnų sueigos posėdžius šaukti šeštadieniais. 1920 m. rugpjūčio 2 d. 34-ame Seimo posėdyje posėdžio pirmininkas pranešė: „[...] kad kitą šeštadienį Seniūnų sueiga nutarė kviesti visų komisijų posėdį pasitart apie atliktas ir dirbamus komisijų darbus. Posėdis įvyks 9 val. rytą būsimą šeštadienį.“⁴⁰ Dažnai apie būsimą Seniūnų sueigos posėdį būdavo informuojama išvakarėse, baigiantis plenariniam Steigiamojo Seimo posėdžiui: „Rytoj [1920 m. rugsėjo 18 d. – VAR] 9 val. bus Seniūnų sueigos su visom komisijom ir pakomisijom posėdis. Prašom atvykti.“⁴¹ Kai kada Seniūnų sueigos posėdžiai būdavo šaukiami tą pačią dieną po plenarinio Seimo posėdžio⁴².

Neatidėliotiniams klausimams spręsti būdavo šaukiami išplėstiniai Seniūnų sueigos ir komisijų posėdžiai, jie kartais vykdavo ple-

³⁷ *Ten pat.*

³⁸ Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos pirmininko Jono Staugaičio raštas Ministrui Pirmininkui, Kaunas, 1920 m. rugsėjo 27 d. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 100, l. 241.

³⁹ Steigiamojo Seimo sekretoriaus pranešimas Ministrui Pirmininkui, Kaunas, 1920 m. rugsėjo 20 d. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 100, l. 249.

⁴⁰ 1920 m. rugpjūčio 2 d., 34 posėdis. *SSD*.

⁴¹ 1920 m. rugsėjo 17 d., 42 posėdis. *SSD*.

⁴² 1920 m. spalio 1 d., 47 posėdis. *SSD*.

narinio Seimo posėdžio pertraukos metu. Antai 1920 m. spalio 6 d. 48-ame Seimo posėdyje buvo pasiūlyta padaryti vienos valandos plenarinio posėdžio pertrauką, o jos metu pakviesti Seniūnų sueigos narius ir Seimo komisijų pirmininkus aptarti tolimesnę posėdžio darbų tvarką. Išplėstinis posėdis vyko plenarinių posėdžių salėje⁴³. Svarbiausias svarstytas klausimas – Bendrosios teisės komisijos reformavimas. Tos pačios dienos posėdyje Seniūnų sueiga nusprendė imtis šiek tiek tokios komisijų darbo kontrolės ir paprašė, kad „[...] komisijų pirmininkai praneštų apie darbą savo komisijose Prezidiumui raštu.“⁴⁴ Tikėtina, kad taip buvo bandyta paspartinti įstatymų projektų rengimą ir užtikrinti stabilų Seimo darbą plenariniuose posėdžiuose. Išplėtinuose Seniūnų sueigos posėdžiuose, rengtuose su Užsienio reikalų komisija, Užsienio reikalų ministerijos atstovai pristatydavo Lietuvos ir Lenkijos ginčo padėtį – derybų Briuselyje ir Ženevoje eigą, derybų dėl Hymanso projekto procesą⁴⁵, Genujos konferencijos rezultatus⁴⁶ ir Lietuvos valstybės poziciją derybose. Taip Lietuvos parlamentas būdavo informuojamas apie tarptautinę Lietuvos valstybės padėtį.

Seniūnų sueigoje rengtas Steigiamojo Seimo statutas

Bene svarbiausias Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos darbas – Lietuvos Steigiamojo Seimo statuto redakcija. Steigiamojo Seimo statutas, reglamentuojantis Seimo darbą, buvo priimtas 3-iajame Seimo posėdyje – 1920 m. gegužės 18 d., tačiau 1920 m. liepos 9 d. buvo papildytas⁴⁷, o Steigiamojo Seimo Pirmininkas, einantis Respublikos Prezidento pareigas, jį pasirašė tik 1921 m. rugsėjo 14 d. ir tik 1921 m.

⁴³ 1920 m. spalio 6 d., 48 posėdis. *SSD*.

⁴⁴ *Ten pat*.

⁴⁵ 1921 m. rugsėjo 9 d., 121 posėdis. *SSD*.

⁴⁶ 1922 m. birželio 2 d., 210 posėdis. *SSD*.

⁴⁷ Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas. Steigiamojo Seimo priimtas 1920 m. gegužės m. 18 d. ir papildytas 1920 m. liepos m. 9 d., [Kaunas, 1920–1921], spaudinys.

rugsėjo 28 d. Statuto tekstas buvo paskelbtas „Vyriausybės žiniose“.⁴⁸ Šio statuto pagrindą sudarė pakoreguotas ir papildytas Lietuvos Vals-tybės Tarybos statutas. Antraisiais Steigiamojo Seimo veiklos metais paaiškėjo šio Statuto trūkumai. Statutui parengti, nuostatoms nu-
gludinti ir suderinti buvo sudaryta atskira Statuto komisija, tačiau 1921 m. gegužės 4 d. Seimas Statuto rengimą pavedė Seniūnų suei-
gai. Tokį sprendimą lėmė Seimo narių, dirbusių Statuto komisijoje, įtraukimas į kitų komisijų darbą, kuriose buvo rengiami visam kraš-
tui svarbūs įstatymai, todėl Seimo statuto rengimas buvo primirštas. 1921 m. gegužės 4 d. 88-ame posėdyje Seniūnų sueigos narys Jonas Makauskas kalbėjo: „[...] manyčiau, kad visus klausimus, surištus su Steigiamojo Seimo statutu, reiktų pavesti Seniūnų sueigai; ji vis tiek paduoda iniciatyvą ir numato, kuriuos punktus reikalinga pakeisti. Jai vistiek reikia svarstyt, tai reikia jai duoti teisės, kad ji galėtų re-
feruot ir Steigiamojo Seimo plenumė.“⁴⁹ Taip statuto rengimo darbas buvo pavestas Seniūnų sueigai, kurios atstovai ne kartą Seimo posė-
dyje referavo, komentavo arba paaiškino įvairias Statuto nuostatas dėl Seimo posėdžių vedimo tvarkos, Seimo posėdžio darbotvarkės sudarymo, Seimo narių ir frakcijų pasisakymų posėdžių metu ir ki-
tais klausimais. Būtent Seniūnų sueigos iniciatyva buvo nuspręsta Seimo posėdžio darbotvarkę skelbti ne tik posėdžio pradžioje, bet ir išvakarėse. 1921 m. gegužės 31 d. Steigiamojo Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis trumpai išdėstė problemos esmę: „Prie tokio nusistatymo Seniūnų sueiga priėjo dėl to, kad darant darbų tvarkos pakeitimą posėdžiui pradėdant, nei Steigiamojo Seimo nariai, nei Kabinetas [Ministrų Kabinetas – red.] dažnai nežino, kas bus svar-
stoma; dėl to Seniūnų sueiga, atsižiūrėdama į tai, ir yra nusistačiusi,

⁴⁸ Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas. Steigiamojo Seimo priimtas 1920 m. gegu-
žės mėn. 18 d., papildytas liepos mėn. 9 d., einantis Respublikos Prezidento Pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis ir Ministras Pirmininkas Kazys Grinius pasirašė 1921 m. rugsėjo 14 d. *Vyriausybės žinios*. 1921, Nr. 71, p. 1–5.

⁴⁹ 1921 m. gegužės 4 d., 88 posėdis. *SSD*.

kad darbų tvarka būtų nustatoma kiekvienam posėdžiui baigiantis.⁵⁰ 1921 m. birželio 7 d. 101-ame Seimo posėdyje buvo svarstytos Seniūnų Sueigos teiktos Steigiamojo Seimo statuto pataisos, buvo detalizuota įstatymo priėmimo procedūra, konkrečiau – detaliau aptarta balsavimo procedūra, buvo siūloma apriboti pasisakymų laiką, Seniūnų sueiga siūlė leisti kalbėti ne ilgiau nei valandą, nebent išskirtinės aplinkybės reikalautų kalbėti ilgiau⁵¹.

Apskritai Seniūnų sueiga prisidėdavo formuojant Seimo posėdžių darbotvarkę.⁵² Amžininkai liudijo, kad Seimo statutą puikiai išmanė jo rengėjai, Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos ir Seimo Prezidiumo nariai Aleksandras Stulginskis, Jonas Staugaitis ir Justinas Staugaitis, vėliau dar ne kartą ėję Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pareigas.

Seniūnų sueiga prižiūrėjo Seimo komisijų darbą

Seniūnų sueigai teko prižiūrėti ir kontroliuoti Steigiamojo Seimo komisijų darbą, nes nuo komisijų veiklos kokybės priklausė viso Steigiamojo Seimo darbų sparta – įstatymų projektai turėjo būti apsvarstyti Seimo komisijose ir tik po to būdavo įnešami galutiniam svarstymui ir priėmimui Seimo posėdžių salėje. Jei Steigiamojo Seimo kadencijos pradžioje didesnių susikirtimų dėl komisijų veiklos nebuvo, tai bėgant laikui vis labiau ėmė ryškėti takoskyros, buvo suabejota kai kurių komisijų darbo kokybe. Visus nesutarimus ir darbo nesklandumus buvo pavesta išsiaiškinti Seniūnų sueigai. Deja, šaltinių stoka neleidžia rekonstruoti, kaip vyko diskusijos ir kokie motyvai nulemdavo Seniūnų sueigos sprendimus, tačiau sprendžiant iš to, kokie pasiūlymai buvo teikiami Seimo plenumui svarstyti, manytina, kad iš skirtingų frakcijų sudaryta Seniūnų sueiga bandė ieškoti kompromiso ir komisijų veiklos įgalinimo būdų.

⁵⁰ 1921 m. gegužės 31 d., 98 posėdis. *SSD*.

⁵¹ 1921 m. birželio 7 d., 101 posėdis. *SSD*.

⁵² 1921 m. vasario 22 d., 65 posėdis. *SSD*.

Vienas iš ryškesnių kompromiso pavyzdžių galėtų būti Bendrosios teisės komisijos reformavimo klausimas. Tai viena iš svarbiausių Steigiamojo Seimo komisijų, todėl, Seniūnų sueigos nuomone, jos sudėtį reikėjo pakoreguoti. 1920 m. spalio 6 d. 48-ame Seimo posėdyje buvo pristatyta Seniūnų sueigos pozicija Bendrosios teisės komisiją sudaryti iš 5 Seimo narių ir 2 narių pavaduotojų. O Seniūnų sueigos narys Antanas Tumėnas pasiūlė komisiją sudaryti iš 7 narių ir 2 narių pavaduotojų, išimtinai teisininkų. Tačiau svarbiausia, kad Seime buvo pritarta jo pasiūlymui, kad komisijoje: „turėtų būt juristai iš visų frakcijų. Bet galėtų įeit net ir asmens į frakcijas nepriklausą.“⁵³ Šiuo klausimu Steigiamasis Seimas pademonstravo stebėtiną sutarimą, frakcijos į komisiją delegavo ne tik narius teisininkus, tačiau ir kitus Seimo narius, nepriklausiusius frakcijai. Antai valstiečių liaudininkų bloko vardu buvo pasiūlytas vokiečių atstovas Oskaras Biuchleris ir žydų atstovas Ozeris Finkelšteinas, Lenkų frakcija pasiūlė „kaimyną Poželą“⁵⁴. Tačiau Vladas Požela kilniai atsisakė pareigų komisijoje, nes buvo pasiūlytas 8-uojų, o komisiją galėjo sudaryti tik 7 nariai.

Seniūnų sueiga veikė kaip savitas arbitražas. Kai Seimo Prezidiumas apsvarstęs klausimą negalėdavo priimti galutinio sprendimo, klausimą perduodavo platesniam svarstymui Seniūnų sueigoje. Antai 1921 m. sausį Seimo prezidiumas sulaukė Lietuvos geležinkelių centro valdybos skundo dėl geležinkelių bylos tyrimo pavedimo ministerijos valdininkams – ministerijos tyrėjais geležinkeliai nepasitikėjo. Šio jautraus klausimo sprendimas buvo pavestas Seniūnų sueigai, ji rekomendavo pritarti geležinkelių pozicijai ir sudaryti komisiją iš Steigiamojo Seimo narių šiam klausimui ištirti, kadangi tai buvo didelės apimties ir jautrus tyrimas: „tai yra aukštųjų valdininkų nusikaltimai ir svarbūs atsitikimai“⁵⁵.

⁵³ 1920 m. spalio 6 d., 48 posėdis. *SSD*.

⁵⁴ *Ten pat*.

⁵⁵ 1921 m. vasario 11 d., 62 posėdis. *SSD*.

Dar vienas epizodas, liudijantis apie įtampas komisijų darbe, buvo atskirų Seimo narių paklausimas ar interpeliacija dėl vienos iš Steigiamojo Seimo komisijos veiklos. 1922 m. kovo 7 d. 179 posėdyje buvo pateiktas paklausimas Steigiamojo Seimo Krašto atstatymo komisijai dėl šios pasyvios veiklos. Dalis Seimo narių manė, kad ši komisija, įsteigta kartu su kitomis Seimo komisijomis, per visą Steigiamojo Seimo veiklą taip ir neparodė konkrečių rezultatų. Paklausimą pateikę Seimo nariai buvo linkę iškelti ir komisijos likvidavimo klausimą, todėl paklausimą pavadino interpeliacija. Šiuo klausimu Seniūnų sueiga veikė kaip arbitras ir paaiškino, kad Steigiamojo Seimo statute tokios interpeliacijos procedūra nėra numatyta, todėl primygtinai prašė paklausimo nelaikyti interpeliacija⁵⁶.

Bene ryškiausias susidūrimas dėl Seimo komisijų įvyko 1922 m. birželio 16 d. 213-ame Seimo posėdyje. Tai buvo Seniūnų sueigoje priimto pasiūlymo pakeisti Steigiamojo Seimo statutą dėl Seimo komisijų sudarymo proporcijų. Nors Statutas numatė konkretų komisijos narių skaičių ir konkrečią jų sudarymo tvarką, tačiau bėgant kadencijos laikui, išimtiniais atvejais, kai kurių komisijų sudėtis buvo pakeista, įtraukiant daugiau Seimo narių, nei numatė statutas. Ypač aštrūs ginčai kilo dėl Švietimo komisijos, kurios 8-as narys buvo Lenkų frakcijos atstovas Adolfas Grajevskis. Problema kilo po to, kai buvo susivokta, kad komisijose pasikeitė frakcijų atstovavimo proporcija. Problema ta, kad, kilus konfliktui, nuo 1921 m. liepos 9 d. nė vienas lenkų atstovas Steigiamojo Seimo darbe nebedalyvavo, nors Seimo nario mandatą išsaugojo. Lenkų frakcijos nariai nebuvo atšaukti iš Seimo komisijų ir formaliai toliau ėjo pareigas jose. Tuo tarpu Krikščionių demokratų blokas nejučia vietoje Lenkų frakcijos atstovo paskyrė pavaduotoją iš savo narių. Tai papiktino kitų frakcijų atstovus. Ginčai pasidarė tokie, kad buvo apsunkintas komisijų darbas – dalis Seimo narių atsisakydavo dalyvauti komisijos posėdžiuose – komisijos

⁵⁶ 1922 m. kovo 7 d., 179 posėdis. *SSD*.

nesurinkdavo kvorumo⁵⁷, negalėdavo sudaryti komisijų prezidiumo, neatsirasdavo komisijos narių įstatymų referentų pristatyti įstatymui Seimo posėdžių salėje. Todėl Seniūnų sueigai buvo pavesta iš naujo peržiūrėti komisijų sudarymo tvarką ir pasiūlyti atitinkamą Steigiamojo Seimo statuto redakciją⁵⁸.

Seniūnų sueiga sprendė Steigiamojo Seimo posėdžių pertraukos klausimą

Steigiamasis Seimas sprendė ir Seimo atostogų klausimą. Steigiamojo Seimo pertraukos, arba Seimo „trumpų atostogų“ klausimas, buvo pavestas būtent Seniūnų sueigai. Seniūnų sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis 1920 m. rugpjūčio 11 d. pabrėžė: „Seniūnų sueiga pripažino reikalingu ir galimu padaryt Steigiamojo Seimo posėdžių pertrauką. Pripažino reikalingu todėl, kad Steigiamojo Seimo nariai, dirbusieji intensingai plenumė, frakcijose ir komisijose, po 10–12 valandų kasdien, jaučias nuvargę, ir todėl būtų reikalinga jiems padaryt nors trumpą posėdžių pertrauką. Pertrauką daryt pripažino galimu, nes svarbesnieji klausimai tapo priimti, konstitucijos gi ir žemės reformos klausimai gali būt parengti tik po kelių mėnesių, visi kiti klausimai ir įstatymų sumanymai pripažinti neskubotais ir todėl negali būt kliūtimi padaryt mažą pertrauką. Seniūnų sueigos nutarimu galima padaryt pertrauką plenumo 4 savaitėm, o komisijų darbam – 2 savaitėm.“⁵⁹ Beje, šiam nutarimui Seniūnų sueigoje buvo pritarta 14 balsavus „už“ nutarimą ir 1 – „prieš“⁶⁰. Steigiamojo Seimo nariai teisininkai, medikai, pedagogai, ūkininkai rado vis kitų argumentų, kodėl būtina pertrauka, kodėl ji būtų reikalinga ilgesnė, ką būtina atlikti iki Seimui trumpam išsiskirstant. Galiausiai tą trumpą pertrauką tarp posėdžių

⁵⁷ 1922 m. rugpjūčio 17 d., 242 posėdis. *SSD*.

⁵⁸ 1922 m. birželio 16 d., 213 posėdis. *SSD*.

⁵⁹ 1920 m. rugpjūčio 11 d., 38 posėdis. *SSD*.

⁶⁰ *Ten pat.*

buvo siūloma išnaudoti išsiaiškinti gyventojų nuotaikoms provincijoje, sužinoti jų požiūrį, ką pirmiausia turėtų nuveikti Seimas. Taigi 1920 metais Steigiamasis Seimas vieną mėnesį, nuo rugpjūčio 15 d. iki rugsėjo 15 d., atostogavo⁶¹. Iš esmės tai reiškė, kad mėnesį nevyko plenariniai Steigiamojo Seimo posėdžiai ir tik dvi savaites nevyko komisijų posėdžiai, tuo metu dirbo Seniūnų sueiga, kurios rankose buvo sutelkta svarbi Seimo galia. 1920 m. rugpjūtį atskiru įstatymu⁶² Seimo plenarinių posėdžių pertraukos metu Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigai buvo pavesta įstatymų vykdymo priežiūra⁶³. Seniūnų sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis dar 1920 m. rugpjūčio 11 d. Steigiamojo Seimo posėdyje kalbėdamas apie šios funkcijos pavidimą Seniūnų sueigai sakė, kad, Seimui išsiskirsčius, nors mažesnė jo dalis turi likti dirbti: „Toku svarbiu momentu visiem išsiskirstyti, išvažiuoti; reikėtų kam nors pasilikti. Nors reikalui esant Seimą būtų galima į tris dienas sušaukt, bet vis tik turėtų čia vietoj pasilikti kokia nors komisija, kuri galėtų tą sušaukimo darbą atlikti. Tą galės atlikti seniūnų sueiga, kuri be to turės dar prižiūrėti įstatymų vykinimą pertraukos metu. Konstitucijos komisija paruošė ir įnešė įstatymą, kuriuo nurodomos seniūnų sueigos teisės pertraukos metu.“⁶⁴ Šią poziciją parėmė Steigiamojo Seimo Konstitucijos komisija, svarsčiusi klausimą, kas pertraukos metu turėtų užimti Steigiamojo Seimo vietą, ji nutarė: „[...] pavest Seniūnų sueigai prižiūrėti vieną darbų dalį, būtent įstatymų vykinimą. Todėl tai pertraukos metu vykinimas įstatymų ir paliekama Seniūnų sueigos priežiūrai.“⁶⁵ Konstitucijos komisijos vardu kalbėjo įstatymo projektą plenarinio posėdžio metu pristatęs Antanas Tumėnas. Po diskusijų tolimesnis šio lakoniško įstatymo svarstymas buvo perduotas Teisių

⁶¹ *Ten pat.*

⁶² *Ten pat.*

⁶³ Įstatymas dėl Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos teisės prižiūrėti įstatymo vykdymo, Kaunas, 1920 m. rugpjūčio 14 d. *Výriausybės žinios*. 1920 m. rugpjūčio 18 d., Nr. 45–457.

⁶⁴ 1920 m. rugpjūčio 11 d., 38 posėdis. *SSD*.

⁶⁵ *Ten pat.*

komisijai, o galutinis balsavimas įvyko jau kitame 39-ame Steigiamojo Seimo posėdyje – 1920 m. rugpjūčio 13 d. Tos dienos posėdyje buvo sutarta, kad pertraukos metu Seimo nariai per Seniūnų sueigą galės teikti paklausimus Ministrų Kabinetai (valdžios atstovai tik tuomet privalėdavo atsakyti į paklausimus, kai jie būdavo pateikiami Seime), o Seimo narys Mykolas Sleževičius dar paaiškino: „Valdžios akyse ji [Seniūnų sueiga – red.] bus teisėta komisija ne tik paklausimam, bet ji bus toji teisėta įstaiga, į kurią valdžia gali kreiptis kiekvienu svarbiausiu atsitikimu, kad išgirdus nuomonę, kuri atvaizduoja Seimą.“⁶⁶ Mykolui Sleževičiui pasiūlius Seniūnų sueigai buvo apribota interpeliacijos teisė, t. y. Seniūnų sueiga pertraukos metu negalėjo atstatydingi ministrų. Jau kitą dieną, 1920 m. rugpjūčio 14 d., Įstatymą dėl Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos teisės prižiūrėti įstatymo vykdymo pasirašė Respublikos Prezidento pareigas einantis Steigiamojo Seimo Pirmininkas Aleksandras Stulginskis ir Ministras Pirmininkas Kazys Grinius⁶⁷.

Deja, kai susidarė ypatingos krašto gynimo sąlygos ir Steigiamojo Seimo nariai ėmė svarstyti galimybę neberengti Seimo posėdžių, bet imtis organizuoti valstybės gynimą ir ginklu ginti valstybę, Seniūnų sueigai nebuvo patikėta atstovauti Steigiamajam Seimui. Nors tokių siūlymų buvo – šią idėją remdamasis prieš keletą mėnesių buvusiu precedentu rėmė socialdemokratų atstovas Kazimieras Venclauskis⁶⁸. Vykstant atviroms kovoms su Lenkijos kariuomene, baiminantis dėl Lietuvos valstybės išlikimo, Steigiamojo Seimo nariai svarstė, kuri jų veikla galėtų būti naudingiausia valstybei. Bandant sureguliuoti konfliktą, 1920 m. spalio 7 d. buvo sudaryta Suvalkų sutartis, tačiau netrukus situacija dar labiau komplikavosi, kai 1920 m. spalio 9 d. Lenkijos generolo Liucijano Želigovskio vadovaujami kariai, sulaužy-

⁶⁶ 1920 m. rugpjūčio 13 d., 39 posėdis. *SSD*.

⁶⁷ Įstatymas dėl Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos teisės prižiūrėti įstatymo vykdymo, Kaunas, 1920 m. rugpjūčio 14 d. *Vyriausybės žinios*. 1920 m. rugpjūčio 18 d., Nr. 45–457.

⁶⁸ 1920 m. spalio 22 d., 54 posėdis. *SSD*.

dami sutartį, užėmė Vilnių, o po dviejų dienų, spalio 12-ąją, paskelbė Vidurio Lietuvos Respubliką su sostine Vilniuje. Jau 1920 m. spalio 9 d. Seime vyko išplėstinis Seimo seniūnų sueigos ir Seimo Užsienio reikalų, Krašto apsaugos bei Finansų ir biudžeto komisijų posėdis, kuriame dalyvavo Ministrų Kabineto ir Lietuvos gynimo komiteto atstovai. Šio posėdžio tikslas buvo apsvarstyti Lietuvos gynimo klausimus ir bendradarbiaujant su atitinkamomis ministerijomis įvertinti pasipriešinimo galimybes⁶⁹. Padėtis sparčiai keitėsi, vos prieš keletą dienų nuo dalyvavimo Seimo posėdžiuose atleidę keletą kolegų kariškių, kurie grįžo į Lietuvos kariuomenę, Steigiamojo Seimo nariai netrukus ėmė svarstyti Mažojo Seimo įstatymo projektą. Idėja sukurti mažesnę, optimalesnę valdymo institutą buvo pristatyta 1920 m. spalio 20–21 dienomis vykusiuose Seimo seniūnų sueigos, Ministrų Kabineto, Seimo frakcijų ir kai kurių Seimo komisijų atstovų pasitarimuose⁷⁰. Šių pasitarimų metu ir buvo nuspręsta kritiniu valstybei metu sudaryti mažesnę valdymo organą, netrukus buvo parengtas Mažojo Seimo sudarymo įstatymo projektas.

1920 m. spalio 22 d. 54-ame Seimo posėdyje svarstant Mažojo Seimo sudarymo įstatymą buvęs Seniūnų sueigos narys Vladas Lašas, paremdamas Mažojo Seimo idėją, kalbėjo: „Aš pasakysiu, kad Seniūnų sueiga yra dar didesnis aparatas. O Mažasis Seimas bus mažesnis aparatas ir taip pat išeis iš Steigiamojo Seimo.“⁷¹ Mažajam Seimui, kuris atvaizdavo partinę Steigiamojo Seimo sudėtį, buvo suteikta daugiau įgaliojimų – būtent leisti įstatymus ir tvirtinti kreditus, nors ir būdamas mažesnės sudėties, tačiau jis atstovavo Steigiamajam Seimui. Tuo tarpu, kaip pabrėžė krikščionių demokratų atstovas Vytautas Bičiūnas, „Seniūnų Sueiga yra organinė pačio St. Seimo dalis.“⁷² Dauguma Seimo narių parėmė Mažojo Seimo, sudaryto vos

⁶⁹ Steigiamasis Seimas ir nauja lenkų okupacija. *Lietuva*. 1920, spalio 14, p. 1.

⁷⁰ Iš Steigiamojo Seimo. *Lietuva*. 1920, spalio 22, p. 2.

⁷¹ 1920 m. spalio 22 d., 54 posėdis. *SSD*.

⁷² *Ten pat*.

iš 7 Seimo narių, idėją, buvo manančių, kad iš 19 Seimo narių sudaryta Seniūnų sueiga nebus greita priimant sprendimus, o kai kurie Seimo nariai išvelgė pavojų, kad suteikus daugiau galių Seniūnų sueigai ji gali pretenduoti tapti antraisiais parlamento rūmais⁷³. Priėmus Mažojo Seimo įstatymą buvo nuspręsta kurį laiką nebešaukti Seimo posėdžių, tačiau darbą sutelkti svarbiausiose Steigiamojo Seimo komisijose, tokiomis buvo pripažintos Žemės reformos, Konstitucijos, Krašto apsaugos ir Užsienio reikalų komisijos. Parlamentas ir toliau liko svarbiausia institucija valstybėje, jam buvo atskaitingas Ministrų Kabinetas ir Valstybės kontrolė. Visi Mažojo Seimo nariai yra buvę ir Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos nariais: Aleksandras Stulginskis, Mykolas Krupavičius, Antanas Tumėnas, Mykolas Sleževičius, Vladas Lašas, Kazimieras Venclauskis, Naftalis Fridmanas (iš Mažojo Seimo narių kandidatų (pavaduotojų) tik Steponas Kairys nėra buvęs Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos nariu, kiti Mažojo Seimo nariai kandidatai Ladas Natkevičius, Jonas Kriščiūnas, Juozas Vailokaitis, Eliziejus Draugelis, Maksas Soloveičikas).

Seniūnų sueiga rekomenduodavo Seimo darbą plenariniuose posėdžiuose: posėdžių periodiškumą ir trukmę

Steigiamojo Seimo kadencijos metu plenarinių Seimo posėdžių periodiškumas keisdavosi priklausomai nuo to, kiek daug įstatymų projektų būdavo parengiama svarstyti. Pirmieji Steigiamojo Seimo posėdžiai vykdavo skirtingu laiku, nesilaikant griežto periodiškumo. Seimo plenarinių posėdžių laiko nustatymas buvo pavestas Seniūnų sueigai.

Dar 1920 m. gegužės pabaigoje, po intensyvių pirmųjų Steigiamojo Seimo darbo savaičių, Seniūnų sueiga pasiūlė sumažinti Seimo po-

⁷³ *Ten pat.*

sėdžių skaičių ir labiau susitelkti konstruktyviam darbui komisijose. Pirmieji Steigiamojo Seimo plenariniai posėdžiai vykdavo skirtingu laiku, neretai prasidėdavo tik 18 ar 19 val. ir užsitęsėdavo iki vidurnakčio. 1920 m. gegužės 28 d. posėdyje Seniūnų Sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis pristatė problemas esmę: „[...] Seniūnų Sueigos nutarta, kad perdaug skrupulingai dirbam, kas atsiliepia į Seimo ir komisijų darbo sveikatą, todėl nutarta sumažinti posėdžių skaičių.“⁷⁴ Seimas pritarė šiam pasiūlymui ir apsisprendė posėdžiauti tris dienas per savaitę: pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo 9 val. iki 14 val.⁷⁵ Įdomu, kad net pačioje Seniūnų Sueigoje būta pasiūlymų plenarinius Seimo posėdžius rengti vakarais: „kad galėtų atsilankyti publika, ministrai, valdininkai, kurie dieną atsilankyti negali.“⁷⁶ Iš tiesų, tuo metu buvo kilęs didžiulis visuomenės susidomėjimas ilgai laukto Steigiamojo Seimo darbu. Pagaliau visuomenė laukė konkrečių žingsnių sprendžiant opius valstybės klausimus, taip pat įgyvendinant rinkimuose pažadėtas reformas. Socialdemokratų frakcija pritarė plenarinių posėdžių organizavimui vakarais, paremdama mintį, kad posėdžio eigą laisvai galintys stebėti piliečiai galėtų susidaryti palankesnę nuomonę apie Seimą ir tai, ką jis veikia. Buvo manoma, kad žiniasklaidoje Steigiamojo Seimo darbas nušviečiamas nepakankamai, o kartais tendencingai⁷⁷. Be to, reikėjo įvertinti ir tą aplinkybę, kad Kauno miesto teatre (dabar – Kauno valstybinis muzikinis teatras), kuriame tuo metu vyko Steigiamojo Seimo posėdžiai, galėjo patogiai tilpti ir daugiau pašalinių posėdžių stebėtojų. Tačiau jau nuo 1920 m. birželio vidurio Steigiamasis Seimas persikėlė į nuolatinis rūmus, buvusį Gimnazijos pastatą (dabar – Kauno Maironio universitetinė gimnazija), o ten posėdžio stebėtojams buvo numatyta visai nedaug vietos. Seimo posėdžių laiko derinimą prie publikos poreikių sukri-

⁷⁴ 1920 m. gegužės 28 d., 8 posėdis. *SSD*.

⁷⁵ *Ten pat.*

⁷⁶ *Ten pat.*

⁷⁷ *Ten pat.*

tikavo krikščionių demokratų atstovas Vytautas Bičiūnas, pabrėžęs, kad Steigiamojo Seimo nariai susirinko ne publikos linksminti⁷⁸. Nepaisant to, anuomet Seimo posėdžiai sutraukdavo pašalinių stebėtojų, kuriuos traukdavo aštrūs politinių oponentų apsižodžiavimai. Seniūnų Sueigos narys krikščionis demokratas Kazimieras Ambrozaitis paremdamas Seniūnų sueigos siūlymą įvesti trijų plenarinių posėdžių per savaitę normą paaiškino Seniūnų sueigoje svarstytus motyvus: taip bus garantuotas produktyvesnis Seimo darbas, mat svarbiausios diskusijos turėtų vykti komisijose, o į plenarinių posėdžių salę įstatymų projektai turėtų atkelti radus kompromisinį variantą, tad posėdyje neturėtų kilti ginčų dėl smulkmenų. Na ir rytą į posėdį susirinkę Seimo nariai turėtų būtų produktyvesni: „ryte šviesiu protu ir budriu organizmu geriau dirbs“⁷⁹, nei į posėdį susirinkę vakare, jau po darbo komisijose. Steigiamajam Seimui persikrausčius dirbti į nuolatinis Seimo rūmus, Seniūnų sueiga inicijavo darbo vietų, tai yra kabinetų, paskirstymą Seimo komisijų posėdžiams. Be to, Seniūnų sueigos siūlymu frakcijų posėdžių laikas buvo paskirtas Seimo plenarinių posėdžių dienomis po pietų – pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais⁸⁰.

Tačiau tokio plenarinių Seimo posėdžių periodiškumo nepavyko išlaikyti. Po keturių mėnesių, 1920 m. rugsėjo 20 d., 43-iame Seimo posėdyje Seniūnų sueigos siūlymu plenarinių Seimo posėdžių skaičius buvo sumažintas iki dviejų per savaitę: „Seniūnų sueiga yra nutarusi, kol komisijos neparengs daugiau medžiagos plenumui svarstyt, laikinai daryt plenumo posėdžius du kart per savaitę, būtent: pirmadienį ir penktadienį.“⁸¹ Seniūnų sueigoje šis sprendimas buvo priimtas 1920 m. rugsėjo 18 d. Tą dieną vyko bendras Seniūnų sueigos ir komisijų bei subkomisijų posėdis, surengtas praėjus vos porai dienų po to, kai po

⁷⁸ *Ten pat.*

⁷⁹ *Ten pat.*

⁸⁰ 1920 m. birželio 7 d., 12 posėdis. *SSD*.

⁸¹ 1920 m. rugsėjo 20 d., 43 posėdis. *SSD*.

mėnesio pertraukos Steigiamasis Seimas vėl susirinko į plenarinių posėdžių salę. Bendrame susirinkime buvo bandoma išsiaiškinti, kurie įstatymų projektai yra parengti, kokiame rengimo etape yra pagrindiniai įstatymai ir kaip atsižvelgiant į tai būtų galima formuoti Steigiamojo Seimo plenarinių posėdžių darbotvarkę, kam turėtų būti skiriamas prioritetas⁸². Paašikėjus, kad Seimo komisijoje darbas nėra toks spartus, kaip buvo tikėtasi, teko sumažinti plenarinių Seimo posėdžių skaičių. O 1921 m. sausio 25 d. 57-ame Steigiamojo Seimo posėdyje buvo pritarta Seniūnų sueigos sprendimui plenarinius posėdžius rengti antradieniais ir penktadieniais nuo 10 val. iki 14.30 val.⁸³ Reikėtų atminti, kad tai buvo laikas, kai po Mažajo Seimo veiklos Steigiamasis Seimas vėl susirinko darbui visa apimtimi. Seimo darbo pertraukimas turėdavo pasekmių. 1921 m. pavasarį vėl buvo grįžta prie trijų Seimo posėdžių per savaitę. Seniūnų sueigos manymu, visi jie turėjo būti skirti Žemės reformos įstatymui svarstyti⁸⁴. 1921 m. liepos 9 d. buvo apsispręsta ir vėl daryti Seimo plenarinių posėdžių pertrauką – iki liepos 30 d. išsiskirstyti savotiškoms atostogoms⁸⁵. Po pertraukos susirinkęs Steigiamasis Seimas ir vėl apsisprendė posėdžiauti du kartus per savaitę⁸⁶. Tačiau kai tik susikaupdavo daugiau įstatymų projektų – Seimas, Seniūnų sueigos siūlymu, vėl grįždavo prie trijų posėdžių per savaitę – du posėdžiai turėjo būti skiriami pamatiniams klausimams spręsti, o vienas – einamiesiems reikalams aptarti ir spręsti⁸⁷.

Nors buvo nustatytas labai konkretus Seimo posėdžių trukmės laikas, šios tvarkos ne visada laikytasi, neretai plenariniai posėdžiai užsitęsėdavo, vykdavo visą dieną iki vėlyvos nakties, o kartais prasi-dėję rytą baigdavosi po vidurnakčio, kitos dienos rytą. Pavyzdžiui, du paskutiniai Steigiamojo Seimo posėdžiai: priešpaskutinis 256-as

⁸² 1920 m. rugsėjo 17 d., 42 posėdis. *SSD*.

⁸³ 1921 m. sausio 25 d., 57 posėdis. *SSD*.

⁸⁴ 1921 m. birželio 21 d., 107 posėdis. *SSD*.

⁸⁵ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

⁸⁶ 1921 m. rugpjūčio 30 d., 118 posėdis. *SSD*.

⁸⁷ 1922 m. sausio 17 d., 159 posėdis. *SSD*.

prasidėjo 1922 m. spalio 6 d. 10 val. 13 min., baigėsi – 14 val. 50 min., o paskutinis 257-as Steigiamojo Seimo posėdis prasidėjo tos pačios dienos vakarę – 18 val. 30 min. ir trukęs kone visą naktį baigėsi 1922 m. spalio 7 d. paryčiais – 3 val.

Seniūnų sueiga svarstė nelietuvių kalbos vartojimo Seimo posėdžių metu klausimą

Dar vienas įdomus klausimas, svarstytas Seniūnų sueigoje, – Seimo posėdžio kalbos klausimas, tai yra, kuriomis kalbomis leidžiama kalbėti Seimo plenarinių posėdžių salėje. Šis klausimas labai aštriai iškilo 1920 m. birželio 16 d. 16-ame Steigiamojo Seimo posėdyje, svarstant interpeliacijos dėl sveltimšalių išsiuntimo iš Lietuvos klausimą. Diskusijoje žodžio paprašęs Žydų frakcijos atstovas Maksas Soloveičikas prašė leisti kalbėti ne lietuvių kalba. Posėdžio pirmininkas informavo Seimo narius: „St. Seimo statutas nepadėsi, kuriomis kalbomis reikia kalbėti. Atstovas Soloveičikas prašo leisti jam kalbėti rusų kalba. Siūlau išsitariti dėl vartojimo vietos kalbų plenumo posėdžiuose.“⁸⁸ Žydų atstovai Seime dažniausiai kalbėdavo jidiš kalba, tačiau manydami, kad šios kalbos gali nesuprasti kiti parlamentarai, bandė kalbėti rusų kalba, manydami, kad ją turėtų suprasti dauguma. Seniūnų sueigos narys Kazimieras Jokantas priminė, kad šis klausimas jau buvo svarstytas Seniūnų sueigoje: „[...] buvo nutarta, kad Seime leidžiama kalbėti vietos kalba, arba kas silpnai moka kalbos paskaityti iš rašto.“⁸⁹ Jidiš kalba buvo pripažinta vietos kalba, tad didelio pasipriešinimo dėl kalbėjimo ja nebuvo, didžiausia diskusija kilo dėl rusų kalbos vartojimo Lietuvos Respublikos Seimo posėdžiuose. 1920 m. birželio 16 d. Seimo posėdžio metu Krikščionių demokratų bloko narys Antanas Tumėnas, pasisakydamas prieš rusų kalbos vartojimą Seime, argumentavo: „Žydų kalba – vietos kalba, ir ją suprasti aš galiu, o rusų

⁸⁸ 1920 m. birželio 16 d., 16 posėdis. *SSD*.

⁸⁹ *Ten pat*.

kalbos suprasti aš neprivalau. Vietos kalba teismuose yra pripažinta, o rusų kalba nepripažinta, todėl jos ir negalima vartoti. Atstovui Soloveičikui gal rodos, kad mes geriau rusų kalbą suprasime, bet kada įtaria, kad mes ją turim suprasti Seime, tai be prasmės.⁹⁰ Buvo siūlyta leisti kalbėti Seimo nariams savo kalbomis, jas verčiant į lietuvių kalbą, tačiau greitai šios minties atsisakyta, nes ėmus versti žydu, lenkų ir vokiečių atstovų pasisakymus į lietuvių kalbą labai išsitęstų posėdžių laikas. Beje, ir Steigiamojo Seimo posėdžių stenogramos liudija, kokia opi buvo ši problema – žydu tautybės parlamentarų pasisakymų, jei jie kalbėjo jidiš kalba – stenogramose nėra⁹¹ dėl paprastos priežasties – šios kalbos nemokėjo stenografininkai. Galiausiai, klausimo sprendimas dėl to, kokiomis kalbomis galima kalbėti Seimo posėdžio metu, buvo perduotas Seniūnų sueigai⁹². Na, o Maksas Soloveičikas, kadencijos pradžioje per posėdžius kalbėjęs jidiš ir rusų kalbomis, vėliau prakalbo lietuviškai ir sulaukė kitų Seimo narių sveikinimų ir palaikymo.

Steigiamojo Seimo nariams buvo svarbi patikima ir aktuali informacija – Seniūnų sueiga inicijavo Seimo bibliotekos steigimą

Seniūnų sueiga inicijavo svarbaus Steigiamojo Seimo raštinės padalinio – Bibliotekos – steigimą. Šiandien internetu pasiekiamą informacija Steigiamojo Seimo nariams būtų buvusi neįsivaizduojama fantastika. Seimo nariai vertino patikimos, analitinės informacijos svarbą, todėl Seniūnų sueiga, sprendama Seimo narių aprūpinimo aktualia informacija klausimą, jau pirmuosiuose savo posėdžiuose iškėlė Seimo bibliotekos klausimą. Apie poreikį turėti Biblioteką pirmą kartą Seimo posėdyje buvo balsuota dar 1920 m. gegužės 31 d.⁹³ 9-ame

⁹⁰ *Ten pat.*

⁹¹ Pavyzdžiui, likęs įrašas: „Soloveičikas (ž). (Kalba žydiškai dėl tvarkos)“, žr.: *Ten pat.*

⁹² *Ten pat.*

⁹³ 1920 m. gegužės 31 d., 9 posėdis. *SSD*.

Seimo posėdyje, o jau kitame – 10-ame posėdyje, vykusiame 1920 m. birželio 2 d., Seniūnų sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis kalbėjo: „Tas klausimas buvo iškeltas Seniūnų sueigoj ir pripažinta, kad biblioteka būtinai reikalinga ir kad ją reikia kuo veikiau organizuot. Seniūnų sueiga rado tiksliausia išrinkt komisiją iš visų frakcijų atstovų, kuri priiminės reikiamų knygų sąrašus. Visos komisijos, kurios reikalingos knygų, privalo kreiptis į tą komisiją.“⁹⁴ Tame pačiame posėdyje buvo sudaryta 7 narių Bibliotekos komisija, kurios nariais tapo Krikščionių demokratų bloko atstovai Vladas Jurgutis, Magdalena Galdikienė ir Vincentas Mieleška, Valstiečių liaudininkų bloko atstovai Antanas Tamošaitis ir Kazys Kupčiūnas, socialdemokratų atstovas Antanas Purėnas, Žydų frakcijos atstovas Nachmanas Rachmilevičius⁹⁵. Bėgant kadencijos laikui Bibliotekos komisijos narių sudėtis kito.

Taip buvo sudaromi Seimo bibliotekos prenumeruojamų periodinių leidinių, žinytų, enciklopedijų, mokslinių žurnalų, leistų Lietuvoje ir užsienyje, sąrašai. Steigiamojo Seimo nariai naudojosi ir centrinio valstybės knygyno, kuriam vadovavo prof. Eduardas Volteris, paslaugomis. Kurį laiką centrinis knygynas glaudėsi Seimo rūmuose⁹⁶. Svarstant Steigiamojo Seimo sąmatą Vladas Jurgutis pabrėžė: „[...] tikrai paskutiniu metu Steigiamojo Seimo nariai labai daug naudojami knygynu.“⁹⁷ Tos pačios dienos – 1920 m. rugpjūčio 10 d. 37-ame posėdyje buvo pritarta atskiros Steigiamojo Seimo bibliotekos įrengimui ir išlaikymui, iki metų pabaigos skirti 47 000 auksinų, tai yra, knygoms įsigyti buvo skirta 37 000 auksinų, o laikraščių ir dienraščių prenumeratai – 10 000 auksinų⁹⁸. Beje, Seniūnų sueigos iniciatyva buvo nuspręsta Lietuvos valstybės institucijoms išplatinti Steigiamojo

⁹⁴ 1920 m. birželio 2 d., 10 posėdis. *SSD*.

⁹⁵ *Ten pat.*

⁹⁶ Raškauskas, K. Eduardas Volteris ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos pradžia, *bernardinai.lt*, <https://www.bernardinai.lt/2016-10-22-eduardas-volteris-ir-lietuvos-nacionalines-bibliotekos-pradzia/>

⁹⁷ 1920 m. rugpjūčio 10 d., 37 posėdis. *SSD*.

⁹⁸ *Ten pat.*

Seimo raštinės rengtą leidinį „Steigiamojo Seimo darbai“, kuriame buvo spausdinamos Seimo posėdžių stenogramos⁹⁹. Po kelerių metų Lietuvos Respublikos Seime viešėjęs Latvijos Respublikos Seimo Pirmininkas interviu Latvijos žurnalistams užsiminė apie apsilankymą Lietuvos parlamento bibliotekoje ir skaitykloje¹⁰⁰.

Seniūnų sueiga sprendė darbo vietų Seimo nariams įrengimą ir Seimo narių atlyginimo klausimą

Steigiamajam Seimui persikėlus į buvusius Gimnazijos rūmus, kurie tapo nuolatine Lietuvos Respublikos Seimo buveine iki pat 1927 m. balandžio 12 d., kai Lietuvos Respublikos Prezidentas paleido Trečiąjį Seimą (1926–1927 m.), kilo klausimas dėl Seimo narių darbo sąlygų. Jos tikrai nebuvo pačios patogiausios. Ankštoje salėje turėjo tilpti 112 Steigiamojo Seimo narių, Ministrų Kabineto atstovai, turėjo būti numatyta vieta užsienio šalių diplomatams ir kitiems svečiams, kviečiamiems dalyvauti posėdyje. O kur dar Seimo raštinės tarnautojai, aptarnaujantys Seimo narius posėdžio metu, bei spaudos atstovai, stebintys posėdžius ir vėliau juos aprašantys spaudos puslapiuose, taip pat ir smalsuoliai iš gatvės, galintys užėti ir stebėti Seimo posėdį. Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigoje kilo sumanymas įrengti patogesnes darbo vietas Seimo nariams, tačiau pasiūlymas buvo pateiktas ne laiku, tuo metu dar buvo gyva viltis persikelti į sostinę Vilnių, tad niekas nemanė Kaune užsibūti net du dešimtmečius.

Nemenką apsižodžiovimą Seimo posėdyje išprovokavo Seniūnų sueigos pasiūlymas Seimo plenarinių posėdžių salėje įrengti patogesnes darbo vietas Steigiamojo Seimo nariams. Galimybė atsirado, kai buvo persvarstoma Steigiamojo Seimo išlaidų sąmata. Steigiamajam Seimui pradėjus darbą išlaidos jo veiklai nebuvo konkrečiai

⁹⁹ Steigiamojo Seimo raštinės direktoriaus raštas Ministrų Kabineto reikalų vedėjui, Kaunas, 1920 m. liepos 20 d. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 100, l. 307.

¹⁰⁰ Saeimas priekšsėdėtāja viesošanās Lietuvā. *Latvijas Kareivis*. 10.01.1925, Nr. 7.

nustatytos, todėl 1920 m. rugpjūčio 10 d. 37-ame posėdyje Seimas balsavo dėl Steigiamojo Seimo išlaidų sąmatos priėmimo. Seniūnų sueiga pasiūlė Seimo nariams įrengti patogesnes kėdes, kurioms planuota išleisti 180 000 auksinų¹⁰¹. Tuo metu, kai buvo svarstoma Steigiamojo Seimo išlaidų sąmata, niekas nebuvo tikras, kiek ilgai Seimas ir kitos valstybės institucijos dirbs Kaune, mat buvo tikimasi, susiklosčius palankiai geopolitinei situacijai, dar tais pačiais metais grįžti į Lietuvos sostinę Vilnių, o persikeliant į kitą pastatą – naujai įsigytos kėdės naujoje salėje gali visai netikti. Todėl Seimo nariai gana kritiškai pažiūrėjo į išlaidas, kurias sudarė buvusių gimnazijos rūmų pritaikymas Seimo poreikiams. Pasirodo, Seimo narių darbo vietų klausimas Seniūnų sueigoje buvo svarstytas dar 1920 m. birželio 13 d., tąsok buvo nuspręsta: „[...] padaryt Steigiamojo Seimo nariam patogesnes sėdynes“¹⁰², 1920 m. liepos 3 d. buvo pristatyta ir išlaidų sąmata¹⁰³. Seniūnų sueigos pirmininkas Jonas Staugaitis motyvavo: „Sėdynės reikalingos, kadangi esamose sėdynėse atstovam labai nepatogu sėdėt, nėra kur pasidėt portfelio ir ant ko rašyt, nariai vos tegali išsėdėt iki posėdžio pabaigos. [...] Šios kėdės, kurios čia yra, bus reikalingos frakcijom. Be to, jos net ne mūsų, o Matininkų kursų, kurie kiekvieną dieną gali jų iš mūsų pareikalaut. Mes galime liktis visai be kėdžių. Be to, dar vienas argumentas, kad tos kėdės dirbtinos, tai kad vietos darbininkai turėtų uždarbio.“¹⁰⁴ Taip Jonas Staugaitis bandė į išlaidų sąmatą gražinti Finansų ir biudžeto komisijos išbrauktas išlaidas. Šios komisijos narys Kipras Bielinis prasarė, kad buvo parengti net kėdžių planai: „Jos turi būt su tam tikrais piupitrais.“¹⁰⁵, ir prieštaraudamas išlaidų didinimui, pabrėžė, kad Seimas posėdžiauja tik tris kartus per savaitę, tad kėdžių keitimo klausimas visai nėra aktualus. Seniūnų

¹⁰¹ 1920 m. rugpjūčio 10 d., 37 posėdis. SSD.

¹⁰² *Ten pat.*

¹⁰³ *Ten pat.*

¹⁰⁴ *Ten pat.*

¹⁰⁵ *Ten pat.*

Sueigos narys Mykolas Krupavičius minėjo, kad sueigoje būta ir kitos nuomonės – siūlyta tiesiog įsigyti mažus staliukus: „nes Seimo nariai neturi ant ko rašyt, ypač tie, kurie dirba. Laimingesni, kurie pateko į dešinę, jie naudojami langais, bet nelaimingieji likimo nustumti į kairę net to neturi. Tad būtų gerai įsigyt tokių staliukų.“¹⁰⁶ Vis dėlto Seimo nariai nepritarė kėdžių keitimui ir parėmė principinę Finansų ir biudžeto komisijos poziciją – mažinti išlaidas. Regis, Seimo nariai ant tų pačių kėdžių sėdėjo iki pat Seimo paleidimo 1927 m. balandžio 12 d. Beje, ši Seimo stenogramose užfiksuota diskusija dar kartą atskleidžia, kad Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos posėdžių protokolai turėtų būti visapusiškai turtingas šaltinių masyvas, naudingas tarpdisciplininiais tyrimams.

Seniūnų sueiga sprendė Steigiamojo Seimo narių atlyginimo klausimą. 1921 m. sausį Seniūnų sueigos nutarimu buvo pateiktas Steigiamojo Seimo narių atlyginimo įstatymo pakeitimo sumanymas, kuris Seimo prezidiumo sprendimu buvo perduotas Seimo Finansų ir biudžeto komisijai¹⁰⁷. 1922 m. balandį taip pat Seniūnų sueiga Steigiamojo Seimo Prezidiumui įteikė Steigiamojo Seimo narių atlyginimo įstatymo pakeitimo sumanymą¹⁰⁸. Seniūnų sueiga kartu su Finansų ir biudžeto komisija bei visų frakcijų atstovais priėmė šio įstatymo pakeitimus¹⁰⁹, iš esmės lėmusius Steigiamojo Seimo narių atlyginimo padidinimą. Svarstant įstatymo pakeitimą kilo diskusija, ar teisingai atlikta įstatymo pateikimo procedūra, nes tai buvo įstatymas, keičiantis valstybės biudžetą, be to, buvo manančių, kad Seimo narių atlyginimo klausimas turėtų kilti ne iš Seimo narių, o iš Ministrų Kabineto iniciatyvos. Svarstant šį įstatymą vyko aršios diskusijos dėl Seimo nario darbo vertinimo, Seimo nario ir paties Seimo autoriteto¹¹⁰.

¹⁰⁶ *Ten pat.*

¹⁰⁷ 1921 m. sausio 25 d., 57 posėdis. *SSD*.

¹⁰⁸ 1922 m. balandžio 4 d., 192 posėdis. *SSD*.

¹⁰⁹ 1922 m. balandžio 8 d., 194 posėdis. *SSD*.

¹¹⁰ 1922 m. balandžio 11 d., 197 posėdis. *SSD*.

Po kelerių metų, 1925 m. sausį, Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose viešėjęs Latvijos Respublikos Seimo Pirmininkas Fridryhas Vesmanis (latv. – Frīdrihs Vesmanis) žurnalistams pasakojo su didele susidomėjimu apžiūrėjęs Lietuvos parlamento patalpas – Seimo posėdžių salę, komisijų patalpas, kurios Lietuvoje buvo erdvesnės nei Latvijos kolegų, taip pat apžiūrėjo biblioteką ir skaityklą. Labiausiai jį nustebino parlamento patalpų laikinumas¹¹¹.

Seniūnų sueiga paklojo pamatus Lietuvos Seimo dalyvavimui Tarparlamentinės Sąjungos veikloje

Seniūnų sueigai buvo patikėta spręsti Lietuvos Seimo narystės Tarparlamentinėje Sąjungoje klausimą. Paskutiniaisiais Steigiamojo Seimo kadencijos metais, 1922 m. gegužės 4 d., Seimo Pirmininkas sulaukė Tarparlamentinės Sąjungos generalinio sekretoriaus kvietimo Lietuvos parlamentui tapti sąjungos nariu¹¹². Narystės klausimo svarstymas buvo perduotas Seniūnų sueigai, ši po konsultacijų su Užsienio reikalų ministerija rekomendavo Lietuvos Seimui tapti tarptautinės sąjungos nariu, nes tai „[...] bus dar viena priemonė Lietuvos nepriklausomybei ir jos padėčiai užsieny stiprinti [...]“¹¹³ Teigiamą sprendimą lėmė palyginti nedidelis narystės mokestis – 2000 Šveicarijos frankų, turintis laiduoti solidesnę naudą – Tarparlamentinė Sąjunga siekė tarptautinius konfliktus spręsti arbitražo būdu, parlamentuose ir tarparlamentiniuose kongresuose. Be to, 1889 metais įkurtos Tarparlamentinės Sąjungos narėmis jau buvo tapusios Lietuvos kaimynės – Estija, Suomija, Čekoslovakija, Lenkija. Nors Steigiamasis Seimas pritarė narystei šioje organizacijoje, tačiau realią veiklą joje įgyvendino kitų kadencijų Lietuvos Respublikos Seimas. 1923 metais pirmą kartą Lietuvos Respublikos Seimo delegacija dalyvavo 21-oje

¹¹¹ Saeimas priekšsėdėtāja viesošanās Lietuvā. *Latvijas Kareivis*. 10.01.1925, Nr. 7.

¹¹² 1922 m. rugpjūčio 17 d., 242 posėdis. *SSD*.

¹¹³ 1922 m. rugpjūčio 17 d., 242 posėdis. *SSD*.

Tarpparlamentinės Sąjungos konferencijoje Kopenhagoje. Joje dalyvavo Lietuvos Seimo delegacija, kurią sudarė liaudininkų lyderis Mykolas Sleževičius ir krikščionių demokratų atstovai Kazimieras Jokantas ir Pranas Viktoras Raulinaitis¹¹⁴. 1924 m. vasario 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nariai oficialiai įsteigė Tarpparlamentinės Sąjungos Lietuvos grupę¹¹⁵.

Steigiamojo Seimo nariai, dirbę Seniūnų sueigoje

Deja, dėl prastos XX a. Lietuvos Respublikos Seimo istorijos šaltinių būklės neįmanoma tiksliai rekonstruoti Steigiamojo Seimo narių kaitos Seniūnų sueigoje, tačiau turimi šaltiniai leidžia sudaryti sąrašą parlamentarų, kuriems buvo patikėta dirbti šiame struktūriniame Seimo vienetė. Steigiamojo Seimo narių biografijose ir biogramose lakoniškai užsimenama, kad parlamentaras buvo Seniūnų sueigos narys, nors dažnai yra nurodoma paskyrimo data, tačiau labai retai nurodoma, iki kada jis šias pareigas ėjo. Žemiau pateikiama susisteminta informacija, kuri galėtų pasitarnauti biografijų rengėjams.

Nors iš viso Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigą sudarė 19 narių, per visą Steigiamojo Seimo kadenciją Seniūnų sueigos nariais yra buvę 37 parlamentarai: 17 Krikščionių demokratų bloko atstovų, 11 Valstiečių liaudininkų bloko atstovų, 3 socialdemokratai, 5 Žydų frakcijos atstovai ir 1 lenkų atstovas. Visi jie paliko ryškų įspaudą Lietuvos parlamento istorijoje. Seniūnų sueigos nariais buvo ryškūs frakcijų atstovai – lyderiai, įgiję skirtingos visuomeninės ir politinės patirties, skirtingo išsilavinimo ir skirtingų profesijų atstovai: 8 teisininkai (vienas iš jų taikos teisėjas), 7 medikai (vienas iš jų

¹¹⁴ Seimas gavo pakvietimą dalyvauti per savo atstovus 21 tarpparlamentarinėje konferencijoje. *Lietuvos žinios*. 1923, liepos 28; Union interparlementaire. Compterendue de la XXI Conference tenue a Copenhague du 15 au 17 Aout 1923. Genève, Bureau interparlementaire. *Lietuvos žinios*. 1924, kovo 1.

¹¹⁵ Tarpparlamentinės Sąjungos Lietuvos skyriaus steigimas. *Lietuvos žinios*. 1924, vasario 23.

farmacininkas), 4 dvasininkai, 3 ekonomistai, 3 agronomai, 2 filosofai, 2 inžinieriai, 2 pedagogai, 2 darbininkai, 1 kariškis (būsimasis teisininkas), 1 žurnalistas. Dauguma jų turėjo visuomeninio darbo patirties, dalyvavo lietuvių konferencijose, nubrėžusiose Lietuvos valstybės atkūrimo trajektorijas, kai kurie iš jų buvo dirbę atkurtos Lietuvos valstybės institucijose. Vėliau dalis jų įsiliejo į valstybės tarnybą, net 5 buvę Seniūnų sueigos nariai dirbo Lietuvos diplomatinėje tarnyboje.

Net 8 Seniūnų sueigos nariai dirbo keturiuose Seimo kadencijose, 7 nariai – trijose, 7 nariai – dviejose, mažiau nei pusė – 15 Seniūnų sueigos narių dirbo tik Steigiamajame Seime. 4 Seniūnų sueigos nariai ėjo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pareigas (Aleksandras Stulginskis, Justinas Staugaitis, Antanas Tumėnas ir Jonas Staugaitis). Tarp Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos narių 8 buvę Lietuvos Valstybės Tarybos nariai (Kazimieras Bizauskas, Aleksandras Stulginskis, Justinas Staugaitis, Jonas Vailokaitis, Valdemaras Vytautas Čarneckis, Eliziejus Draugelis, Nachmanas Rachmilevičius, Simonas Rozenbaumas), 4 iš jų buvo 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai (Kazimieras Bizauskas, Justinas Staugaitis, Aleksandras Stulginskis ir Jonas Vailokaitis). Patirtis, įgyta dirbant Lietuvos Valstybės Taryboje, pravertė jiems ir parlamentinėje veikloje. 3 Seniūnų sueigos nariai ėjo ministro pirmininko pareigas (Mykolas Sleževičius, Kazys Grinius ir Antanas Tumėnas), net 12 Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos narių ėjo ministro pareigas įvairiose Ministrų Kabinetuose, kai kurie iš jų šias pareigas ėjo daugiau nei vieną kartą. 2 Seniūnų sueigos nariai vėliau ėjo Lietuvos Respublikos prezidento pareigas (Aleksandras Stulginskis ir Kazys Grinius).

Įdomu atkreipti dėmesį, kad tik 3 Seniūnų sueigos nariai (neskaitant Seimo Prezidiumo narių, taip pat įėjusių į sueigą) joje dirbo visą Steigiamojo Seimo kadenciją – tai krikščionių demokratų atstovai Kazimieras Ambrozaitis, Kazimieras Jokantas ir Zigmas Starkus. Iš Steigiamojo Seimo Prezidiumo narių visą kadenciją dirbo Seimo pirmininkas Alek-

sandras Stulginskis, vicepirmininkai Jonas Staugaitis ir Justinas Staugaitis bei sekretorius, turintis patariamąjį balsą, Bronislovas Cirtautas.

Krikščionių demokratų bloko atstovai:

Kazimieras AMBROZAITIS (1920 m. gegužės 22 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Kazimieras BIZAUSKAS (1920 m. gegužės 22 d. – 1920 m. spalio 1 d.¹¹⁶ – dar būdamas Seniūnų sueigos nariu, 1920 m. birželio 19 d. pradėjo eiti švietimo ministro pareigas);

Antanas BULIONIS (1921 m. liepos 9 d.¹¹⁷ – 1922 m. lapkričio 13 d.; į šias pareigas buvo paskirtas kaip pavaduojantis narys);

Valdemaras Vytautas ČARNECKIS (1921 m. vasario 15 d.¹¹⁸ – 1921 m. liepos 9 d.; Seniūnų sueigoje nebedalyvaudavo jau anksčiau, o 1921 m. balandžio 15 d. buvo paskirtas Lietuvos Respublikos nepaprastuoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Vašingtone);

Eliziejus DRAUGELIS (1921 m. liepos 9 d.¹¹⁹ – 1922 m. lapkričio 13 d.; į šias pareigas buvo paskirtas kaip pavaduojantis narys);

Kazimieras JOKANTAS (1920 m. gegužės 22 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Vladas JURGUTIS (1921 m. vasario 15 d.¹²⁰ – [1922 m. kovo 3 d.] – nepavyko nustatyti tikslios datos, kada pasitraukė iš Seniūnų sueigos, 1922 m. sausio 5 d. tapo užsienio reikalų ministru, o 1922 m. kovo 3 d. pasitraukė iš Steigiamojo Seimo);

Julius KAUPAS (1921 m. liepos 9 d.¹²¹ – 1922 m. lapkričio 13 d.; į šias pareigas buvo paskirtas kaip pavaduojantis narys);

¹¹⁶ 1920 m. spalio 1 d., 47 posėdis. *SSD*.

¹¹⁷ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

¹¹⁸ 1921 m. vasario 15 d., 63 posėdis. *SSD*.

¹¹⁹ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

¹²⁰ 1921 m. vasario 15 d., 63 posėdis. *SSD*.

¹²¹ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

Mykolas KRUPAVIČIUS (1920 m. gegužės 22 d. – 1921 m. vasario 15 d.¹²²);

Antanas MILČIUS, Seimo Prezidiumo narys – antrasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą (1921 m. spalio 25 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Petras RADZEVIČIUS, Seimo Prezidiumo narys – antrasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą (1920 m. gegužės 17 d. – 1922 m. spalio 25 d.); 1921 m. rugsėjo 13 d. buvo svarstomas jo atsistatydinimo klausimas, bet Seimas jo netenkino¹²³;

Zigmas STARKUS (1920 m. gegužės 22 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Justinas STAUGAITIS, Seimo Prezidiumo narys – antrasis vicepirmininkas (1920 m. gegužės 17 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Aleksandras STULGINSKIS, Seimo Prezidiumo narys – Steigiamojo Seimo pirmininkas (1920 m. gegužės 15 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Antanas ŠMULKŠTYS (1922 m. birželio 23 d.¹²⁴ – 1922 m. lapkričio 13 d. – Seimo stenogramoje įrašyta: „Į Seniūnų Sueigą vieton išstojusio Jono Vailokaičio – atstovą Šmulkštį“¹²⁵. Steigiamojo Seimo kadencijoje dirbo Antanas Šmulkštys ir Vincas Šmulkštys, nors nėra paaiškinta, kuris iš jų, tačiau tikėtina, kad Seniūnų sueigos nariu tapo ryškesnis krikščionių demokratų atstovas – Antanas Šmulkštys);

Antanas TUMĖNAS (1920 m. spalio 1 d.¹²⁶ – 1921 m. vasario 15 d.¹²⁷);

¹²² 1921 m. vasario 15 d., 63 posėdis. *SSD*.

¹²³ 1921 m. rugsėjo 13 d., 122 posėdis. *SSD*.

¹²⁴ 1922 m. birželio 23 d., 215 posėdis. *SSD*.

¹²⁵ *Ten pat.*

¹²⁶ 1920 m. spalio 1 d., 47 posėdis. *SSD*.

¹²⁷ 1921 m. vasario 15 d., 63 posėdis. *SSD*.

Jonas VAILOKAITIS (1920 m. gegužės 22 d. – [1922 m. kovo 3 d.]¹²⁸ – nepavyko nustatyti tikslios datos, kada pasitraukė iš Seniūnų sueigos, tačiau žinoma, kad 1922 m. kovo 3 d. pasitraukė iš Steigiamojo Seimo).

Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijų bloko atstovai:

Juozas BUZELIS (1921 m. balandžio 19 d.¹²⁹ – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Kazys GRINIUS (1920 m. gegužės 22 d. – 1920 m. liepos 5 d.¹³⁰ – dar būdamas Seniūnų sueigos nariu, 1920 m. birželio 19 d. pradėjo eiti ministro pirmininko pareigas);

Jonas KRIŠČIŪNAS (1921 m. liepos 9 d.¹³¹ – 1922 m. lapkričio 13 d. – į šias pareigas buvo paskirtas kaip pavaduojantis narys);

Vladas LAŠAS (1920 m. liepos 5 d.¹³² – 1920 m. rugpjūčio 13 d.¹³³);

Jonas MAKASKAS (1920 m. liepos 5 d.¹³⁴ – 1922 m. lapkričio 13 d.¹³⁵);

Ladas NATKEVIČIUS, Seimo Prezidiumo narys – pirmasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą (1920 m. gegužės 17 d. – 1922 m. vasario 21 d.);

Motiejus PETRAUSKAS (1920 m. gegužės 22 d. – 1920 m. liepos 5 d.¹³⁶);

¹²⁸ 1922 m. birželio 23 d., 215 posėdis. *SSD*.

¹²⁹ 1920 m. balandžio 19 d., 81 posėdis. *SSD*.

¹³⁰ 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

¹³¹ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

¹³² 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

¹³³ 1920 m. rugpjūčio 13 d., 39 posėdis. *SSD*.

¹³⁴ 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

¹³⁵ 1920 m. rugpjūčio 13 d., 39 posėdis. *SSD*.

¹³⁶ 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

Vytautas RAČKAUSKAS, Seimo Prezidiumo narys – pirmasis sekretorius, turintis sprendžiamąjį balsą (1922 m. kovo 2 d.¹³⁷ – 1922 m. lapkričio 13 d.) – jo darbas Seniūnų sueigoje labai kompliktuotas, net keliose Seimo stenogramose minimas jo paskyrimas Seniūnų sueigos nariu: 1920 m. rugpjūčio 13 d.,¹³⁸ 1920 m. spalio 15 d.¹³⁹, 1921 m. liepos 9 d. – į šias pareigas buvo paskirtas kaip pavaduojantis narys¹⁴⁰, – kol galiausiai 1922 m. kovo 2 d. tapęs Seimo Prezidiumo nariu automatiškai tapo ir Seniūnų sueigos nariu).

Mykolas SLEŽEVIČIUS (1920 m. rugpjūčio 13 d.¹⁴¹ – 1921 m. balandžio 19 d.¹⁴²);

Jonas STAUGAITIS, Seimo Prezidiumo narys – pirmasis vicepirmininkas (1920 m. gegužės 17 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Matas UNTULIS (1920 m. gegužės 22 d. – 1920 m. spalio 15 d.¹⁴³).

Socialdemokratų frakcijos atstovai:

Bronislovas CIRTAUTAS, Seimo Prezidiumo narys – sekretorius, turintis patariamąjį balsą (1920 m. gegužės 17 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Stasys DIGRYS (nuo 1921 m. liepos 9 d.¹⁴⁴ – 1922 m. lapkričio 13 d.)¹⁴⁵;

¹³⁷ 1922 m. kovo 2 d., 177 posėdis. *SSD*.

¹³⁸ 1920 m. rugpjūčio 13 d., 39 posėdis. *SSD*.

¹³⁹ 1920 m. spalio 15 d., 51 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁰ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

¹⁴¹ 1920 m. rugpjūčio 13 d., 39 posėdis. *SSD*.

¹⁴² 1920 m. balandžio 19 d., 81 posėdis. *SSD*.

¹⁴³ 1920 m. spalio 15 d., 51 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁴ 1921 m. liepos 9 d., 117 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁵ Istorikas Gintaras Mitrulevičius nurodo, kad Stasys Digrys „Nuo 1921 09 02 kurį laiką laikinai atstovavo LSDP frakcijai StS Seniūnų sueigoje.“, tačiau Seimo posėdžių stenogramos byloja, kad S. Digrys Seniūnų sueigos nariu tapo 1921 m. liepos 9 d., žr.: Mitrulevičius, Gintaras, Digrys, Stasys. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Sud. Aivas Ragauskas, Mindaugas Tamošaitis, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006, p. 133.

Kazimieras VENCLAUSKIS (1920 m. gegužės 22 d. – 1921 m. liepos 9 d.) – 1921 m. gegužės 20 d. – Socialdemokratų frakcija protestuodama atšaukė savo atstovus iš visų komisijų, Seimo Prezidiumo ir Seniūnų sueigos, iš Seniūnų sueigos buvo atšauktas Kazimieras Venclauskis, tačiau netrukus vietoje jo buvo deleguotas Stasys Digrys¹⁴⁶.

Žydų frakcijos atstovai:

Ozeris FINKELŠTEINAS (1920 m. liepos 5 d.¹⁴⁷ – 1921 m. balandžio 5 d.¹⁴⁸);

Naftalis FRIDMANAS, Seimo Prezidiumo narys – sekretorius, turintis patariamąjį balsą (1920 m. gegužės 17 d. – 1921 m. rugpjūčio 30 d., tą dieną buvo nutraukti jo įgaliojimai, nors jis mirė anksčiau – 1921 m. gegužės 5 d.);

Nachmanas RACHMILEVIČIUS, Seimo Prezidiumo narys – sekretorius, turintis patariamąjį balsą (1921 m. lapkričio 8 d. – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Simonas ROZENBAUMAS (1921 m. balandžio 5 d.¹⁴⁹ – 1922 m. lapkričio 13 d.);

Maksas SOLOVEIČIKAS (1920 m. gegužės 22 d. – 1920 m. liepos 5 d.¹⁵⁰ – dar būdamas Seniūnų sueigos nariu, 1920 m. birželio 19 d. pradėjo eiti Žydų reikalų ministro pareigas).

Lenkų atstovas:

Antanas ŠNIELEVSKIS (1920 m. gegužės 22 d. – 1922 m. lapkričio 13 d. – Lenkų frakcijos nariai nuo 1921 m. liepos 9 d. Steigiamojo Seimo darbe nebedalyvavo, nors Seimo nario mandatą išsaugojo. Nors Lenkų atstovas formaliai ir toliau buvo Seniūnų sueigos nariu, tačiau jos veikloje nedalyvavo.)

¹⁴⁶ 1921 m. gegužės 20 d., 94 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁷ 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁸ 1921 m. balandžio 5 d., 77 posėdis. *SSD*.

¹⁴⁹ *Ten pat.*

¹⁵⁰ 1920 m. liepos 5 d., 23 posėdis. *SSD*.

Išvados

1. Steigiamajame Seime Seniūnų sueiga buvo sudaryta ne iš karto, tik 1922 m. gegužės 22 d., 6-ojo Steigiamojo Seimo posėdžio metu, po to, kai jau buvo patvirtintas Seimo darbą reglamentavęs Laikinis Steigiamojo Seimo statutas. Seniūnų sueigos steigimą inicijavo Steigiamojo Seimo Prezidiumas. Pagrindinė Seniūnų sueigos užduotis – padėti spręsti opiausius Seimo darbo organizavimo klausimus.

2. Seniūnų sueigą sudarė Steigiamojo Seimo Prezidiumas ir 12 frakcijų atstovų. Seniūnų sueigos pirmininku buvo išrinktas Jonas Staugaitis. Nors iš viso Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigą sudarė 19 narių, tačiau per visą Steigiamojo Seimo kadenciją Seniūnų sueigos nariais yra buvę 37 parlamentarai: 17 Krikščionių demokratų bloko atstovų, 11 Valstiečių liaudininkų bloko atstovų, 3 socialdemokratai, 5 Žydų frakcijos atstovai ir 1 lenkų atstovas. Seniūnų sueigos nariai dažnai keisdavosi. Seniūnų sueigos nariais buvo ryškūs frakcijų atstovai – lyderiai, įgiję skirtingos visuomeninės ir politinės patirties, skirtingo išsilavinimo ir profesijų atstovai. Dauguma jų turėjo visuomeninio darbo patirties, dalyvavo lietuvių konferencijose, nubrėžusiose Lietuvos valstybės atkūrimo trajektorijas, kai kurie iš jų buvo dirbę atkurtos Lietuvos valstybės institucijose. Vėliau dalis jų įsiliejo į valstybės tarnybą.

3. Seniūnų sueiga sprendė svarbiausius Steigiamojo Seimo darbo organizavimo klausimus: Seimo posėdžių organizavimo, Seimo statuto, Seimo narių darbo sąlygų klausimus, teikė siūlymus Seimui dėl Seimo komisijų veiklos, komisijų sujungimo, narių komisijose skaičiaus, teikė siūlymus dėl darbotvarkės pakeitimų, esant reikalui nustatydavo darbotvarkės prioritetus. Seniūnų sueiga svarstė klausimą dėl valstybės biudžeto svarstymo tvarkos ir nustatė biudžeto svarstymo eigą. Seniūnų sueigoje buvo derinami, vėliau Seime priimami ir Steigiamojo Seimo vardu platinami atsišaukimai, raginantys piliečius

susitelkti krašto gynybai ar palaikyti Lietuvos ekonomiką įsigyjant valstybės platinamus paskolos laktštus. Bene svarbiausias Steigiamojo Seimo Seniūnų sueigos darbas – Lietuvos Steigiamojo Seimo statuto redakcija. Seniūnų sueiga sprendė Seimo plenarinių posėdžių pertraukos klausimą, o pertraukos metu prižiūrėjo įstatymų vykdymą, siūlydavo Seimo plenarinių posėdžių laiką ir posėdžių periodiškumą, svarstė nelietuvių kalbos vartojimo plenarinių posėdžių metu klausimą, inicijavo parlamento bibliotekos steigimą, rekomendavo sudaryti palankesnes darbo sąlygas Seimo nariams, inicijuodavo atlyginimų Seimo nariams didinimą, Seniūnų sueiga paklojo pamatus Lietuvos Seimo narystei Tarpparlamentinėje Sąjungoje.

CONFERENCE OF CHAIRS OF THE CONSTITUENT SEIMAS OF THE LITHUANIA: GUIDELINES FOR THE ACTIVITIES OF THE SENIOR CONVENTION

Summary

2020 is an exceptional year in the history of the Lithuanian state; this year marks the 100th anniversary of the Republic of Lithuania. On May 15, 1920, the Constituent Seimas, meeting in the provisional capital of Lithuania in Kaunas, solemnly proclaimed the independence of the State of Lithuania and, on behalf of all Lithuanian citizens, declared State of Lithuania as a democratic republic. The article seeks to examine the organization of the work of the first Lithuanian Parliament, elected in general and democratic elections. The purpose of the article is to review the circumstances of the formation of the Conference of Chairs of Constituent Seimas of the Lithuania (1920–1922), to determine the composition of the Con-

ference of Chairs and the change of its members, to describe the collective portrait of them, to review the range of issues discussed at the Conference of Chairs. In the Constituent Seimas, the Conference of Chairs was formed only on 22 of May in 1922, at the sixth meeting of the Founding Seimas, after the provisional Statute of the Constituent Seimas had already been approved. The establishment of the Conference of Chairs was initiated by the Presidium of the Constituent Seimas. The main task of the Conference of Chairs was to help solve the most sensitive issues of the organization of the work of the Seimas. The Conference of Chairs consisted of the members of Presidium (seven members) of the Constituent Seimas and of 12 rep-

representatives of different political groups. First Deputy Speaker of the Constituent Seimas Jonas Staugaitis become Chairman of the Conference of Chairs. Although the Conference of Chairs of the Constituent Seimas consisted at all of 19 members, during the entire term of the Constituent Seimas there were 37 parliamentarians

as members of the Conference of Chairs. By party affiliation, there were 17 – representatives of the Christian Democratic Bloc, 11 – representatives of the Peasant people's bloc, 3 – Social Democrats, 5 – representatives of the Jewish Group and 1 – representatives of the Polish group.

Keywords: Constituent Seimas of the Lithuania, Conference of Chairs, Board of the Seimas, Statute of the Seimas, political groups, parliament.

Įteikta 2020 m. rugsėjo 29 d.